

LINJAUKSIA KERJÄLÄISONGELMAN KÄSITTELEMISEKSI HELSINGISSÄ

Työryhmän raportti

27.4.2011
Helsingin kaupunki

Sisältö

1. Työryhmän asettaminen ja tehtävät.....	3
2. Taustaa.....	4
2.1. Tilanne Helsingissä	5
3. Helsingin kaupungin aikaisemmat toimenpiteet	8
3.1. Sosiaalikeskus Sataman piha-alue.....	11
4. Työryhmän johtopäätökset ja esitykset.....	14
4.1. Sosiaali- ja terveydenhuolto	15
4.2. Leirytyminen ja tilapäismajoitus	16
4.3. Valvontaviranomaisten tehtävät kaupungissa	17
4.4. Yhteistyö valtion kanssa.....	18
4.5. Yhteistyö lähtömaiden kanssa.....	18
4.6. Työryhmän jatkotyöskentely kaupungissa.....	18
5. Lähteet.....	21
6. Liitteet	22

1. Työryhmän asettaminen ja tehtävät

Kaupunginjohtaja päätti 14.4.2010 johtajistokäsittelyssä asettaa työryhmän, jonka tehtävänä oli tehdä esityksensä kaupungin yhteisistä linjauksista kerjäläisongelman käsittelemiseksi sekä valmistelemaan asiassa mahdollisesti tarvittavia ohjeita tai esityksiä lainsäädäntömuutoksista. Työryhmän toimikausi oli toistaiseksi.

Työryhmän puheenjohtajana toimi sosiaaliviraston johtava asiantuntija Jarmo Räihä. Työryhmän jäseniksi nimitettiin johtava turvallisuuskoordinaattori Johanna Seppälä hallintokeskuksesta, turvallisuuskoordinaattori Teemu Kruskopf hallintokeskuksesta, tarkastaja Esa Andstén kiinteistövirastosta, osastopäällikkö Leena Ruotsalainen nuorisoasiainkeskuksesta, projektipäällikkö Pekka Mukkala rakennusvirastosta, johtava sosiaalityöntekijä Riina Karjalainen sosiaalivirastosta, lakimies Karri Välimäki sosiaalivirastosta, hallintoylilääkäri Jukka Pellinen terveyskeskuksesta ja ympäristölakimies Nora Kankaanrinta ympäristökeskuksesta. Tämän lisäksi kaupunginjohtaja päätti kutsua työryhmän jäseneksi diakoniajohtaja Jarmo Kökön Helsingin Diakonissalaitokselta. Helsingin poliisilaitos nimesi kaupunginjohtajan pyynnöstä omaksi edustajakseen ylikomisario Mika Pöyryn. Työryhmän jäseniksi on toiminnan aikana lisätty palotarkastaja Jukka Laiho sekä palotarkastaja Jukka Koivuranta pelastuslaitokselta, sekä huume- ja mielenterveystyön johtaja Pekka Tuomola Helsingin Diakonissalaitokselta. Työryhmän sihteerinä toimi projektisuunnittelija Kristina Westerholm sosiaalivirastosta. Työryhmän asettamispäätös raportin liitteessä 1.

Työryhmä kokoontui ajalla 30.4.2010–18.4.2011 yhteensä 17 kertaa. Työryhmä kuuli asiantuntijoina 3.6.2010, projektisuunnittelija Hannu Jukaraista rakennusviraston Siisti Stadi-projektista, diakoniajohtaja Jarmo Kökköä Helsingin Diakonissalaitokselta sekä Keiju Oksasta ja Hilla Pohjalaista Latcho Drom-projektista. Näiden lisäksi työryhmä kuuli asiantuntijoina 18.6.2010 puheenjohtaja Jehki Härköstä Vapaa Katto ry:stä, lainsäädäntöneuvos Jutta Gras'ia sisäasiainministeriöstä, sosiaalineuvos Aune Turpeista sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä ylikomisario Timo Vainiota Helsingin poliisilaitokselta. Työryhmä kuuli asiantuntijoina 8.10.2010 tutkija Katalyn Miklóssyta Aleksanteri-instituutista, 25.10.2010 toiminnanjohtaja Miranda Vuolasrantaa Suomen Romanifoorumista ja 29.11.2010 vähemmistövaltuutettu Eva Biaudeta vähemmistövaltuutetun toimistosta sekä palotarkastaja Jukka Koivurantaa pelastuslaitokselta. Kooste asiantuntijakuulemisten sisällöstä on raportin liitteessä 2.

Kuultavien lisäksi työryhmä on tutustunut sisäasiainministeriön vuoden 2008 työryhmän raporttiin ”Katukerjääminen ja viranomaisyhteistoiminta”, Helsingin Diakonissalaitoksen Rom po Drom- katutyöprojektin väli- ja loppuraporttiin, sisäasiainministeriön kerjäämisen kieltämistä selvittäneen työryhmän väli- ja loppuraporttiin sekä ulkoasiainministeriön työryhmän raporttiin ”Suomen tavoitteet Eurooppalaisen romanipolitiikan edistämiseksi”. Näiden lisäksi työryhmällä on ollut käytössään ulkoasiainministeriön EU-osastolta saadut tiedot muiden Euroopan suurten kaupunkien käytännöistä romanikerjäläisiin liittyen.

Työryhmän työn lähtökohta on ollut seurata ja raportoida kerjäläistilanteesta kaupungin johdolle, sekä löytää keinoja pitää kerjäämisestä syntyviä lieveilmiöitä mahdollisimman pieninä Helsingissä. Tässä raportissa esitetään työryhmän keräämään asiantuntijatietoon perustuen työryhmän loppupäätelmät sekä esitykset kaupungin johdolle toimintalinjauksista kerjäämisestä aiheutuvien lieveilmiöiden vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi.

2. Taustaa

Vuonna 2007 Romania ja Bulgaria hyväksyttiin Euroopan Unionin jäsenmaiksi, jonka yhteydessä Suomeen saapuivat kesällä 2007 vapaan liikkuvuuden nojalla ensimmäiset EU-kansalaiset, jotka hankkivat elantonsa kadulla kerjäämällä ja kaupustelemalla. Ilmiö on keskittynyt Suomen suurista kaupungeista Helsinkiin. Euroopan unionin vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaan EU-kansalaisilla on oikeus vapaasti oleskella toisessa jäsenvaltiossa kolmen kuukauden ajan. Vapaan liikkuvuuden perustana on, että henkilö tulee toimeen omillaan, eikä vastaanottavan jäsenvaltion kustannuksella.

Arviot romanien määrästä Euroopassa vaihtelevat; EU-maissa heitä arvellaan asuvan 600 000 – 1 500 000 ja Romaniassa 2,5 - 5 miljoonaa. Kokonaisväkilukumäärä Romaniassa on EU jäsenhakemuksen mukaan 22,6 miljoonaa. Romanien historia 1800-luvun maaorjuudesta nykypäivään on syrjinnän ja muukalaisvihan leimaama (Helsingin Diakonissalaitos, 2011). Valtaväestöön kuuluvat Romanian kansalaiset suhtautuvat romaneihin yleensä penseästi. Asenteet juontavat juurensa toisen maailmansodan jälkeisestä ilmapiiristä, jolloin kommunistisessa yhteiskunnassa romaneihin suhtauduttiin B-luokan kansalaisina. Romanian hallitukset eivät painuneet romanien aseman ja oikeuksien parantamiseen; silti heillä oli mahdollisuus työllistyä valtion tehtaisiin, rakentaa taloja ja ylläpitää kohtuullista elintasoja. Sosialistisen hallinnon purkautuminen vuonna 1989 johti hallintotasolla voimakkaaseen romanien vastaiseen liikehdintään samalla kuin maa ajautui taloudelliseen kriisiin. Valtion omistama ja kontrolloima talous romahti ja merkittävä osa väestöstä joutui työttömäksi ja köyhtyi, jonka seuraukset kohdistuivat erityisesti syrjittyihin ja heikosti koulutettuihin romaneihin. Sosialismin jälkeisessä Romaniassa romanien on ollut entistä vaikeampaa löytää töitä. Suurin osa romaniväestöstä elää absoluuttisen köyhyyden alapuolella. Lähes puolet romanilapsista jättää koulunsa kesken. Vain muutamalla prosentilla romaniaikuisista on koulutus. Työssä käyvät romanit kuuluvat matalapalkkaisimpien ryhmään. Talouskriisin seurauksena koulutautuneetkin Romanian kansalaiset joutuvat ottamaan vastaan koulutustaan vastaamatonta työtä. (Rom po Drom loppuraportti, s. 6.)

Bulgariassa romaneita arvioidaan olevan noin 600 000–800 000 eli 8–10 % koko väestöstä. Luoteis-Bulgariassa väestöstä jopa yli 30 % on romaneja ja se on Euroopan tihein romanikeskittymä. Suurin osa viime vuosina Suomeen tulleista bulgarialaisista turvapaikanhakijoista ovat tulleet Luoteis-Bulgariasta. Bulgarian yhteiskunnallinen murros neuvostojärjestelmän romahdettua kohdistui juuri romaneihin. Työttömyys on erittäin korkea; aikuisväestöstä 60 % ja joillakin alueilla jopa 80 % on työttömiä.

Suomalaisesta ja eurooppalaisesta näkökulmasta romaninaisten asema on huono. Naiset kokevat syrjintää sekä romaniyhteisön jäsenenä muun väestön osalta että oman yhteisönsä sisällä ja he ovat alisteisia miehille. Naiselle tärkein olemassaolon yksikkö on perhe ja naisille tärkeintä on mennä naimisiin, synnyttää lapsia ja huolehtia heidän sekä aviomiehen ja muiden sukulaisien tarpeista. Kulttuuriin kuuluu, että avioliitot sovitaan hyvin varhain, usein jo 13–16-vuotiaina. Ne on kuitenkin vain harvoin virallistettu ja rekisteröity. Liitoista sovitaan sukujen kesken ja morsiamesta voidaan maksaa myötäjäisiä. Rom po Drom -katutyöprojektin havaintojen mukaan, romaninaiset eivät oman kulttuurinsa kasvatteina näe tilannettaan erityisen huonona eivätkä he valita oloistaan tai elämästään. (Rom po Drom loppuraportti, s. 16–17.)

Yhteenvetona todettakoon, että romanikerjäläisten liikkuminen maasta toiseen on koko Euroopan unionin laajuinen ilmiö, jonka kehityksen ennustaminen on vaikeaa. Romanien heikosta yhteiskunnallisesta ja sosiaalisesta tilanteesta on paljon tietoa Euroopan tasolla, mutta ongelman laajuus merkitsee kuitenkin sitä, että asiassa ei ole löydettävissä nopeita ratkaisuja. Euroopan unionin talousalueen finanssikriisi on vaikuttanut suoraan romanien liikkumiseen maasta toiseen. Romaniassa romanien työnsaanti on käytännössä loppunut kokonaan ja Etelä-Euroopan kuten Espanjan, Kreikan ja Italian maataloustyöt, jotka finanssikriisiä aiemmin työllistivät romaneita, ovat käytännössä loppuneet. Romanit eivät myöskään työllisty enää samaan tapaan muissa alkutuotannon tehtävissä Englannissa tai Keski-Euroopassa, joka on lisännyt romanien liikkuvuutta Pohjoismaihin.

2.1. Tilanne Helsingissä

Suomessa ja Helsingissä kerjäävistä romaneista valtaosa on Romanian romaneja. Rom po Drom –projektin loppuraportissa (s. 8) todetaan, että Euroopan romanit eivät ole yhtenäinen ryhmä vaan eri alueilta tulleiden romanien välillä saattaa esiintyä suuriakin eroavaisuuksia elämäntavoissa, kulttuureissa ja ansaintatavoissa. Tämä on näkynyt myös Helsingissä olleiden romanien keskuudessa ja rajat eri alueilta tulevien ryhmien välillä ovat ajoittain olleet hyvinkin jyrkät. Jotkut ryhmät ovat selvästi syrjäytyneimpiä ja köyhempiä kuin toiset.

Rom po Drom -projekti on identifioinut Helsingissä erityisesti neljältä eri Romanian alueelta tullutta ryhmää: ensimmäiset Helsinkiin saapuneet Romanian romanit tulivat *Transylvaniasta*, Keski-Romaniasta. He eivät kerjää häiritsevästi, vaan istuvat useimmiten rukousasennossa hiljaa paikallaan. Transylvaniasta saapuneiden romanien tulo Helsinkiin on vähentynyt, kesällä 2009 heitä oli huomattavasti vähemmän kuin kesällä 2008 ja alkukesällä 2010 heitä oli jäljellä vain yksi perhekunta. *Moldovalaiset* ovat romaneista köyhimpiä. Heillä päätulonlähteenä on kerjääminen ja musisointi. Heillä on vain harvoin auto käytössään. He ovat pysytelleet erillään muista ja pitävät esimerkiksi varastelua häpeällisenä, koska se leimaa kaikki romanit. He eivät ole aiheuttaneet häiriötä kerjätessään, hekin istuvat rukousasennossa. Moldovan kerjäläisten määrä on myös vähentynyt Helsingissä. *Gorjin* alueelta Oltenin maakunnasta romanit tulevat Suomeen omilla autoillaan. Joillakin miehillä on mikrobussit, joilla he järjestävät kyytejä Suomen ja Romanian välillä. He kiertelivät Suomea mm. festivaaleilla pulloja keräämässä. (Rom po Drom – loppuraportti, s. 8.)

Gorjin alueelta tulleet romanit kerjäävät Helsingin keskustassa, jossa perhekunnilla on omat vakiopaikkansa, jotka pidetään suvun voimin hallinnassa. Gorjin alueelta tulee samoja ihmisiä jo kolmatta kesää, vuonna 2010 joukkoon tuli myös uusia kasvoja, mukaan lukien muutamia Romanian valtaväestön edustajia. Romanianlaiset ja toisten alueiden romanit ovat ilmaisseet pitävänsä Gorjin alueen romaneja uhkaavina. *Teleormanin* alueelta romaneja alkoi tulla Helsinkiin vuoden 2008 lopulla. Heidän ilmaannuttuaan alettiin puhua häiritsevästä ja aggressiivisesta kerjäämisestä, johon liittyi ihmisten pysäyttelemineen kadulla. He pyrkivät myös terasseille ja sisätiloihin kerjäämään. Kerjäävät naiset ovat hyvin nuoria ja monilla heistä on jo 20-vuotiaina 2-3 lasta. Raskaana olevat naiset kerjäävät synnytykseen asti ja jatkavat taas pari vuorokautta sen jälkeen. Teleormanin alueelta tulevat romanit yhdessä gorjilaisten kanssa muodostavat suurimman osan Helsingin keskustan kerjäläisistä. Loppukeväästä 2010 kerjäläisten lukumäärä on

lisääntynyt huomattavasti ja suurin osa Helsingissä oleskelevista romaneista on juuri tältä alueelta. (Rom po Drom loppuraportti, s.8.)

Yleisesti ottaen voidaan todeta romanien määrän lisääntyneen vuosi vuodelta. Rom po Drom-projektin työntekijöiden arvion mukaan Helsingissä oli enimmillään kesällä 2010 noin 400 romanian; 200 bulgarian romanian ja 200 romanian romanian. Bulgarialaisten määrän lisääntyminen oli osaltaan selitettävissä heinäkuun 2010 alussa voimaan astuneella uudella lailla EU-maan kansalaisen turvapaikanhakemisesta, joka lyhentää EU-kansalaisen oikeutta vastaanottopalveluihin kielteisen päätöksen myötä. Aikaisemmin Bulgarian romanit hakeutuivat maahan turvapaikanhakuprosessin kautta ja ainakin osa kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneista ei kesällä 2010 poistunut maasta vaan jäivät kaupunkiin. Lakimuutoksen myötä EU-kansalaisen oikeus vastaanottopalveluihin päättyy samalla, kun kielteinen päätös annetaan tiedoksi. Mikäli henkilö suostuu päätöksen myötä vapaaehtoisesti lähtemään maasta, on hänellä oikeus oleskella vastaanottokeskuksessa 7 vuorokautta matkan järjestämistä varten kun aika oli ennen lakimuutosta 30 vuorokautta. EU-kansalaisten turvapaikanhakijoiden kohdalla otettiin myös käyttöön nopeutettu turvapaikanhakumenettely, koska päätökset ovat aina kielteisiä. Heinäkuun 2010 voimaan tulleen lainmuutoksen jälkeen bulgarialaisia turvapaikanhakijoita ei enää ole ollut. Bulgarian romanit eivät pääsääntöisesti kerjää kadulla vaan keräävät pulloja yms. Bulgarialaisilla on usein lapsia mukana, jotka ovat myös mukana usein hyvinkin myöhään yöllä keräämässä pulloja, joka osaltaan aiheuttaa lastensuojelullisesta näkökulmasta ongelmia.

Kaupungissa oleskelleista romaneista osa on ollut majoittuneena rekisteröitymättöminä yksityismajoituksissa, mutta yleisimmin he ovat majoittuneet luvattomasti erilaisissa leireissä eri puolilla kaupunkia. Yöpyminen tapahtuu matkailuvaunuissa, teltoissa tai autoissa pienemmissä ja suuremmissa leireissä. Luvattomasta leirytymisestä on aiheutunut terveys-, ympäristö- ja pelastusturvallisuusongelmia. Koska Helsingin kaupungin alueella leirytyminen on sallittu ainoastaan kaavaan merkityllä leirintä-alueella, on luvattomasti leirytyviä toistuvasti tiedotettu siitä missä voi laillisesti leirytyä, samalla kuin luvattomia leirejä on pyritty purkamaan mahdollisimman pikaisesti. Vuonna 2010 Helsingin kaupunki antoi Helsingin poliisilaitokselle valtakirjan kehottaa, kaupungin omistamille alueille luvattomasti leirytyviä poistumaan kuulematta ensin maanomistajaa. Vuoden 2010 kesän aikana Kalasataman ranta-alueelle syntyi useita luvattomia leirejä, joissa poliisi kävi jättämässä kaupungin puolesta ilmoituksen leirin luvattomuudesta ja kehotuksen sen purkamisesta. Useimmissa tapauksissa kehotuksen saajat olivat määräämään mennessä purkaneet leirinsä, mutta se siirtyi samalla alueella toiseen paikkaan. Todetettiin, että Kalasataman alueella leirejä on ollut jo vuoden 2009 syksyllä.

Vaikka luvattomien leirien purkaminen saattaa aiheuttaa sen, että leiri uudelleen perustetaan heti kun entinen leiri on purettu on käytäntö kuitenkin osoittanut, että luvattomat rakennelmat on syytä purkaa mahdollisimman nopeasti. Purkukustannuksia saadaan näin säilymään mahdollisimman pieninä. Leirit tuovat tullessaan myös kaatopaikka-ilmion. Kaupungin ympäristökeskuksen tuli vuoden 2010 kevään, kesän ja syksyn aikana lukuisia yhteydenottoja romanien majoitumispaikaksi muodostamista leireistä. Osa yhteydenotoista koski yksittäisiä leirejä eri puolilla kaupunkia. Ympäristökeskuksessa leirejä koskevat yhteydenotot käsitellään ensisijaisesti jätelain mukaisena roskaamisiasiana. Ympäristökeskuksen käsityksen mukaan leiri, jossa jätehuoltoa tai wc-tiloja ei ole järjestetty asianmukaisesti, aiheuttaa jo hyvinkin lyhyessä ajassa ympäristön roskaantumista. Roskaantunut alue myös kerää muuta roskaantumista.

Romanien leirien lähellä sijaitsevien asuntojen asukkaat ja yritykset ovat myös tehneet poliisille runsaasti ilmoituksia. Saadun palautteen mukaan leirit aiheuttavat ihmisissä turvattomuutta ja rikoksen pelkoa. (Sisäasiainministeriön työryhmän raportti, 2010, s. 10.) Helsingin poliisilaitokselta huhtikuussa 2011 saatujen tietojen mukaan Romanian romaneja on ollut epäiltyinä lähinnä omaisuusrikoksissa kuten varkauksissa ja näpistyksissä. Rikostilastollisesti, jossa ei ole erikseen eroteltu onko henkilö romani vai ei, romanian kansalainen on ollut rikoksesta epäiltynä 1 073 kertaa. Vuoteen 2009 verrattuna laskua on ollut 56 rikosepäilyyn verran. Verrattuna vuoteen 2000 rikosepäilyjen määrä on noussut 1044 rikosepäilyyn verran. Bulgarian kansalaisten määrä rikoksesta epäiltyinä on pysynyt vuonna 2010 vähäisenä. Bulgarian viranomaisilta saadun tiedon mukaan on odotettavissa, että Bulgarian romanien määrä lisääntyy Helsingin katu-
kuvassa merkittävästi lähivuosien aikana.

Helsingin kaupunkiin on yleisesti ottaen tullut hyvin runsaasti kansalaispalautetta kerjäläisiin liittyen heti ensimmäisten romanikerjäläisten ilmaannuttua kaupungin kaduille vuonna 2007. Kansalaispalaute on pysynyt runsaana, mutta palautteen sisällössä on selvästi ollut havaittavissa muutosta. Alussa palaute koski itse kadulla kerjäämistä mutta parin viimeisen vuoden aikana palaute on liittynyt kerjäämisen lieveilmiöihin (luvaton leirytyminen, roskaaminen, varastelu, epäsiisteys).

Helsingin kaupunki on tehnyt romanikerjäläisten tilanneselvitys ja auttamistoimenpiteiden yhteydessä yhteistyötä etenkin Bulgarian ja Romanian Suomen suurlähetystöjen kanssa. Yhteistyötä on tehty etenkin tilanteissa, joissa luvattomia leirejä on purettu jolloin suurlähetystöt ovat voineet antaa neuvonta- ja ohjauspalveluita kansalaisilleen.

3. Helsingin kaupungin aikaisemmat toimenpiteet

Helsingin kaupunki aloitti heti syksyllä 2007 varautumisen kerjäläisten mahdollisesti lisääntyvään tuloon kaupunkiin. Toimenpiteisiin ryhdyttiin Suomen Romanian suurlähetystön kautta saapuneiden maahantuloviestien vuoksi. Kaupunginhallitus käsitteli kokouksessaan 26.11.2007 asiaa ja linjasi päätöksessään (Kaupunginhallitus 26.11.2007 § 1509) seuraavaa:

- Euroopan Unionin kansalaisilla on oikeus oleskella vapaasti toisessa jäsenmaassa kolmen kuukauden ajan. Vapaan liikkuvuuden perustana on, että henkilö tulee toimeen omillaan eikä vastaanottavan jäsenvaltion kustannuksella. Yli kolmen kuukauden maasaolon jälkeen käännytyspäättökseen tekee maahanmuuttovirasto poliisin esityksestä.
- Kerjääminen ei ole järjestyslaissa kiellettyä toimintaa, jollei se ole häiritsevää. Lasten kerjäämistä ei sallita lastensuojelulain perusteella vaan siihen puututaan ja lastensuojelun tarve on selvitettävä aina tapauskohtaisesti.
- Hallintokeskus seuraa kerjäläiskysymyksen kehittymistä valtakunnallisesti sekä Pohjoismaissa ja Pohjois-Euroopassa.

Kaupungin virkamiehistä koostuva asiantuntijaryhmä kävi maaliskuussa 2008 Romaniassa perehtymässä romanien oloihin heidän kotimaassaan saadakseen taustatietoja oloista, joista kerjäläiset lähtevät. Yhtenä matkan tavoitteena oli myös selvittää, voisiko romaneja auttaa heidän kotipaikkakunnillaan. Lisäksi Helsingin kaupunki kutsui muiden suurten kaupunkien edustajia huhtikuussa 2008 keskustelutilaisuuteen sekä tutustumismatkalle Tukholmaan. Tavoitteena oli pohtia sekä koko maan kattavaa että yhteispohjoismaista lähestymistä kerjäläistilanteeseen. Ilmiö oli kuitenkin sen verran uusi Pohjoismaissa, ettei kenelläkään ollut tilanteeseen siinä vaiheessa vastauksia. (Helsingin Diakonissalaitos, 2011.)

Helsingin kaupunginhallituksen aloitteesta sisäasiainministeriö asetti 4.4.2008 kerjäläisiin liittyvien viranomaistoimien yhdenmukaistamistarvetta kartoittavan ja tarvittavia ohjeita tai lainsäädäntömuutoksia valmistelevan työryhmän, jossa oli edustus myös Helsingin kaupungista. Työryhmän keskeiset johtopäätökset olivat, että tarvitaan valtakunnallisesti yhtenäiset ohjeet sekä selkeät ja tunnetut tietojenvaihtosäännökset viranomaistyöskentelyyn. Lisäksi romanien syrjintään ja moninaiisiin köyhyyteen liittyviin ongelmiin on puututtava EU-tasolla ja keskustelua Romanian viranomaisten kanssa tulee jatkaa. Lakeja, säädöksiä ja järjestelmiä ei työryhmän mukaan ole syytä muuttaa yhden ryhmän erillistarpeiden vuoksi, vaan normaalipalvelut, säännöt ja ohjeet ovat myös heidän käytössään siinä laajuudessa kuin ne ovat muidenkin Suomessa tilapäisesti oleskelevien EU -kansalaisten käytössä. (Helsingin Diakonissalaitos, 2011.)

SM:n työryhmä totesi vuonna 2008 myös, että lastensuojelulaki koskee Suomessa tavattuja alaikäisiä kerjäläisperheiden jäseniä ja heidän huoltajiaan. Jos lastensuojelun tarpeen aiheuttavat pääosin puutteelliset asumisolot tai heikko taloudellinen tilanne, tulee ensisijaisesti tarjota tyydyttävä asunto ja/tai riittävä toimeentulo. Työryhmä ei kuitenkaan pitänyt perusteltuna sitä, että kerjääviä EU -kansalaisia varten alaikäisten lasten tilapäiseen majoittamiseen tehtäisiin erillistä järjestelmää. Lapsen oleskelukunnan sosiaaliviranomaisilla on velvollisuus huolehtia kiireellisestä lastensuojelun tarpeesta. Suomen viranomaisen toimivaltuudet lastensuojelun osalta rajoittuvat vain välittömän avun tarjoamiseen. Mikäli lastensuojelutarve jatkuu, tulee asiassa kääntyä kunkin kotimaan viranomaisen eli käytännössä edustuston puoleen esimerkiksi huoltajuuden tai

huolenpidon pitempiaikaisen järjestelyn toteutumiseksi. (Sisäasiainministeriö työryhmä, 2008, s. 47–49.)

Osana kerjäläisten tuloon varautumisstrategiaansa Helsingin kaupungin sosiaalivirasto pyysi Helsingin Diakonissalaitosta keväällä 2008 perustamaan projektin luomaan lähikontaktia kerjäläisiin, heidän maahantulomotiiviansa selvittämiseen, Helsingin kerjäläistilanteen ja kerjäläismäärien kartoittamiseen sekä kerjäämiseen liittyvien haittojen minimointiin. Projektin nimeksi tuli Rom po drom (Romanit tiellä). Tiedonkeruun ohella haluttiin korostaa romanien ihmisoikeuksia ja pohtia heidän mahdollisuuksiaan parempaan elämään ylipäätään ja omassa kotimaassaan erityisesti. Myös akuuttia humanitaarista tukea annettiin projektin aikana. Helsingin Diakonissalaitos toteutti hanketta Helsingin sosiaaliviraston rahoittamana katutason projektina ajalla 2.6.2008 – 31.5.2010 ja sen työskentelyä ohjasi ohjausryhmä, johon kuuluivat mm. sosiaaliviraston, hallintokeskuksen, Helsingin poliisilaitoksen, Kirkon ulkomaanavun ja Suomen Romani-foorumin edustajat. Kesäkuusta 2010 hanketta toteutettiin Helsingin Diakonissalaitoksen omalla kustannuksellaan ja syksystä 2010 alkaen yhdessä Kirkkohallituksen ja Helsingin seurakuntayhtymän kanssa. (Helsingin Diakonissalaitos, 2011).

Talvella 2009–2010 Helsingin kaupunki järjesti hätämajoitusta talvipakkasten yllättäessä sosiaalikeskus Sataman piha-alueella asuneita romaneja. Majoituskustannukset tulivat maksamaan kaupungille noin 60 000 euroa.

Kaupunginvaltuusto käsitteli kokouksessaan 20.1.2010 valtuutettu Kimmo Helistön ja 17 muun valtuutetun 11.11.2009 tekemää välikysymystä romanikerjäläisten kohtelusta Helsingissä. Kaupunginvaltuuston asian keskustelun yhteydessä tehtiin esitys, jonka mukaan välikysymys palautuisi kaupunginhallitukselle valmisteltavaksi siten, että

- Helsingin kaupunki huomioi Itä-Euroopan romanivähemmistön syrjityn aseman ja pidättyyty toimenpiteistä, joiden tarkoituksena on painostaa näitä ihmisiä maasta poistumiseen.
- Päätökset tilapäisten asumusten purkamisesta tehdään kaupunginhallituksessa.
- Pyritään järjestämään mahdollisuus välttämättömiin terveyspalveluihin sekä pääsy saniteetti- ja hygienia-tiloihin.
- Erityisen haavoittuville ryhmille kuten lapsiperheille ja vanhuksille järjestetään hätämajoitusta.
- Selvitetään, miten Helsingin kaupunki voi edistää Euroopan romanivähemmistön perusoikeuksien toteutumista.

Asiaa ei palautettu kaupunginhallituksen valmisteltavaksi äänin 50–27 minkä lisäksi 7 valtuutettua äänesti tyhjää ja 1 valtuutettu oli poissa äänestyksestä.

Sisäasiainministeriö asetti toukokuussa 2010 kerjäämisen kieltämistä selvittävän työryhmän, jonka jäsenenä Helsingin kaupungin edustaja oli. Työryhmä jätti loppuraporttinsa syksyllä 2010 jossa työryhmä esitti mm. että kerjääminen julkisella paikalla itseään elättääkseen tulee kieltää järjestyslailla ja että rikoslain 17 lukuun lisätään erityinen sääntely, jolla kiellettäisiin kerjäämisen

organisointi. Näiden lisäksi työryhmä esitti, että järjestyslakiin tulee sisällyttää luvattoman leiriytymisen kieltä ja että ihmiskauppaa koskevat säännökset tulee huomioida laajemmin viranomaistoiminnassa, jotta mahdolliset ihmiskaupan uhrit pääsevät auttamisjärjestelmien piiriin. Työryhmä katsoi myös, että lähtömaiden kanssa tehtävää yhteistyötä tulee tehostaa, jotta Suomen tilanteesta mahdollisissa lähtömaissa olisi käytettävissä oikeaa tietoa. Vastaavasta menettelystä on kokemusta turvapaikanhakijoiden osalta. (Sisäasiainministeriön työryhmän raportti, 2010.)

Kaupunginhallitus, 20.12.2010 sisäasiainministeriölle antamassa lausunnossaan toteaa, että kaupunginhallitus suhtautuu myönteisesti järjestyslakiin esitettyihin muutoksiin. Kaupunginhallitus katsoi myös, että samassa yhteydessä voitaisiin harkita läheisyysperiaatteen mukaisesti kunnanvaltuustojen toimivallan vahvistamista kansalaisten lähiturvallisuuteen ja yhteisen, julkisen tilan käyttöön liittyvissä asioissa. Kunnanvaltuustojen toimivaltaa olisi syytä vahvistaa niin, että kunnat voisivat hyväksyä alueelleen tai kunnanosan alueelle kunnallisia sääntöjä, jotka tarvittaessa täydentävät järjestyslakia tai muuta lainsäädäntöä.

Kesäkuussa 2010 Helsingin kaupunki järjesti jatkoa vuoden 2008 suurten kaupunkien keskustelutilaisuudelle, järjestämällä yhteistyössä Helsingin poliisilaitoksen kanssa toisen valtakunnallisen keskusteluforumin kerjäläisongelman käsittelemiseksi. Tilaisuudessa kuultiin esityksiä mm. viranomaisnäkökulmasta luvattomaan leiriytymiseen, kerjäläiskysymyksen käsittelystä ihmisoi-keudellisesta näkökulmasta, viranomaisten välisestä yhteistyöstä EU -kansalaisten käännytys-päätöksissä, sekä yhteistyöstä suurlähetystöjen kanssa kerjäläiskysymyksessä.

Marraskuussa 2010 kaupungin virkamiehistä sekä Helsingin Diakonissalaitoksen ja Helsingin poliisilaitoksen edustajasta koostuva asiantuntijaryhmä teki uuden virkamatkan Romaniaan ja Bulgariaan. Matkan tavoitteena oli paikallisyhteistyömallin kontaktiverkoston luominen ja perehtyminen niihin alueisiin ja olosuhteisiin, joista Helsinkiin on vuonna 2010 tullut Romanian kerjäläisiä ja Bulgarian turvapaikanhakijoita. Matkan suunnittelussa huomioitiin kaupungin aiemman, vuoden 2008 virkamatkan ohjelman lisäksi myös Helsingin Diakonissalaitoksen tekemät aiemmat matkat. Näiden perusteella painotettiin Suomen suurlähetystöjen jo luomia paikallisia kontakteja sekä alueellisia ja järjestötoimijoita aiempien matkojen valtiollisten toimijoiden sijaan.

Ennen talvea 2010–2011 viranomaiset pyrkivät aktiivisesti viestimään kaupungissa oleskeleville romaneille tulevista talvipakkasista, majoitusolosuhteiden turvattomuudesta sekä laittomuudesta, jonka vuoksi kannattaisi palata kotimaahan sillä talvipakkasten aikana kaupungissa ei pysty majoittumaan leiriolosuhteisiin. Pakkaset kuitenkin yllättivät jälleen kaupunkiin jääneitä romaneja, jolloin sosiaalivirasto teki marraskuussa 2010 asiakashaastatteluihin perustuen sosiaalihuoltolainsäädännön toimeentulotukipäätökset lähinnä Sosiaalikeskus Sataman piha-alueella asuville noin 40 romanille. Sosiaalivirasto maksoi toimeentulotukipäätökseen perustuen 25 euron lautalipun Viroon sekä 300 euroa bensiinirahaa autokuntaa kohden, jotta he olisivat voineet palata kotiinsa. Ratkaisusta sovittiin yhdessä romanien kanssa.

Sosiaaliviraston ratkaisut hätämajoituksesta talvella 2009 ja toimentulotuen myöntäminen matkarahaa varten talvella 2010 perustuivat perustuslain 19 § 1 momentin takaamaan oikeuteen ihmisarvoiseen elämän edellyttämään turvaan, eli välttämättömän toimentuloon ja huolenpitoon.

Maaliskuussa 2011, työryhmän puheenjohtaja yhdessä kaupunginjohtajan kanssa tapasi Suomessa vierailulla olleen Romanian valtiosihteerin. Tapaamisen yhteydessä valtiosihteeri mm. lupasi EU-sairaanhoidokorttien järjestymisen suurlähetystön kautta kaikille täällä oleville romanilaisille.

Näiden toimenpiteiden lisäksi Helsingin kaupungin sosiaalivirasto haki yhdessä Helsingin Diakonissalaitoksen kanssa EU:n Interreg IV A Central Baltic – ohjelmasta rahoitusta projektiin: *Human Rights of Roma and Other New Arrivals in Finland, Estonia and Latvia*. Hankkeen tavoitteena oli Itä-Euroopasta Suomeen ja Baltiaan saapuneiden romanien ihmisoikeuksien turvaaminen ja diskriminaation vähentäminen sekä heidän voimaantumisen ottamaan itse vastuuta elämästään kotimaassaan. Hanke ei kuitenkaan saanut EU:n rahoitusta. (Helsingin Diakonissalaitos, 2011.)

3.1. Sosiaalikeskus Sataman piha-alue

Nuorisoasiainkeskus jälleenvuokrasi tammikuussa 2009, kiinteistöviraston tilakeskukselta vuokraamansa Kyläsaarenkatu 11:ssä sijaitsevan kiinteistön, kansalaisjärjestö Vapaa Katto ry:lle autonomiseksi sosiaalikeskukseksi ja kokoontumistilaksi, jossa yhdistys voisi järjestää erilaisia kulttuuritapahtumia, työpajoja, klubi-iltoja jne. Tilaa ei vuokrasopimuksen mukaan saa käyttää asumistarkoitukseen. Vapaa Katto ry on yhdessä Vapaa liikkuvuus verkoston kanssa tarjonnut keväästä 2009 Helsingissä oleskeleville romaneille mahdollisuuden majoittautua Sosiaalikeskus Sataman piha-alueelle. Kesäaikaan Sosiaalikeskus Sataman piha-alueella on ollut majoittautuneena noin 50–70 ihmistä. Majoittuminen tapahtuu lähinnä autoissa ja matkailuvaunuissa. Vapaa Katto ry:n ja Vapaa liikkuvuus verkoston kanta on alusta alkaen ollut se, että he eivät aio häätää romaneita piha-alueelta, mikäli kaupungilla ei ole tarjota liikkuvalla väestölle vaihtoehtoisia majoituspaikkaa kaupungissa.

Sosiaalikeskus Sataman piha-alueen leirin läheisyydessä olevilta yrityksiltä on tullut paljon yhteydenottoja sekä kaupungille että poliisille, jonka mukaan yritysten tuotteita on käyty anastamassa toistuvasti ulkomaalaisten henkilöiden toimesta. Sisäasiainministeriön kerjäämisen kieltämistä selvittäneen työryhmän raportissa (2010, s. 10) on esitetty Helsingin poliisilaitoksen tilastoja, jonka mukaan vuonna 2007 poliisin tietoon tuli Helsingissä noin 240 omaisuusrikosta Kyläsaaren lähetyvillä ja vuonna 2008 omaisuusrikoksia oli noin 270. Vastaavalla alueella tehtiin vuonna 2009 noin 440 omaisuusrikosta ja vuonna 2010 tammi-elokuussa noin 340 omaisuusrikosta. Tämä on noin 100 kappaletta enemmän kuin vastaavana aikana vuonna 2009. Alueella erityisesti omaisuusrikokset ovat lisääntyneet selvästi. Suuressa osassa näistä teoista tekijä ei ole tiedossa, mutta alueen yrittäjiltä saadun tiedon mukaan leirissä asuvat henkilöt käyvät liikkeissä ja hävikki on samalla kasvanut. Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset kyseisellä alueella, ovat vuosien 2007 ja 2009 välillä lisääntyneet noin 80 prosenttia, kun vastaavana aikana Helsingissä omaisuusrikokset lisääntyivät noin 8 prosenttia. (Sisäasiainministeriö työryhmän raportti, 2010, s. 10.)

Helsingin kaupungin ympäristökeskukseen tuli vuonna 2010 lukuisia Sosiaalikeskus Sataman piha-alueen leiriä koskevia yhteydenottoja. Sosiaalikeskus Sataman piha-alueen leiriä on käsi-

teltty ympäristökeskuksessa puutteellisen jätehuollon aiheuttamana roskaamisasiana. Muihin roskaantumisasioihin verrattuna yhteydenottoja tuli moninkertaisesti. Ympäristökeskuksen käsitkksen mukaan Sosiaalikeskus Sataman jätehuoltoa ei ole missään vaiheessa saatu riittäväle tasolle pihalla harjoitettavaan toimintaan nähden, mikä on aika ajoin aiheuttanut voimakasta roskaantumista. Ympäristökeskuksen alueella tekemien tarkastusten perusteella on ollut havaittavissa, että alueella harjoitetaan tavaran ja jätteen käsittelyä, joka tuo alueelle erittäin paljon sekajätteen sekaan kelpaamatonta jätettä.

Piha-alueen leiriin liittyi roskaantumisen lisäksi myös majoittujien turvallisuutta vaarantavia seikkoja, jotka johtuivat mm. avotulen teosta, palavista nesteistä, sähkölaitteista ja niiden virityksistä sekä asuntovaunujen liian tiheästä etäisyydestä toisiinsa, joka mahdollistaa tulipalon leviämisen asuntovaunusta toiseen. Edellä mainittujen seikkojen johdosta, työryhmä päätyi kesäkuussa 2010 pyytämään kaupungin oikeuspalveluista selvitystä vuokrasopimuksen irtisanomisperusteista, sillä Vapaa Katto ry ei saanut piha-alueen roskaantumista sekä leirin turvallisuutta parannettua ympäristökeskuksen ja pelastuslaitoksen määräyksistä ja neuvoista huolimatta. Oikeuspalvelut totesi piha-alueen käytön majoittumiseen vuokrasopimuksen vastaiseksi. Tämän lisäksi, alueen roskaantuminen sekä luvattomat sähkölaitteet katsottiin rikkovan lakia.

Nuorisoasiainkeskus antoi kesällä 2010 Vapaa Katto ry:lle kirjallisen varoituksen vuokrasopimuksen rikkomisesta sekä määräajan, johon mennessä piha-alueella olevaa leiriä olisi purettava, sekä aluetta siivottava. Vapaa Katto ry ei noudattanut määräaikaa. Nuorisoasiainkeskus esitti nuorisolautakunnalle vuokrasopimuksen irtisanomista. Lautakunta jätti asian kertaalleen pöydälle, mutta käsitteli asiaa 30.9.2010 kokouksessaan, jolloin lautakunta päätti jatkaa Vapaa Katto ry:n kanssa solmimaansa vuokrasopimusta. Lautakunta katsoi, ettei vastuun tontille leiriytyneiden romanien majoituksen järjestämisestä pitäisi kuulua nuorisotoimelle ja esitti kaupunginhallitukselle, että tämä ryhtyy selvittämään vaihtoehtoisen leiriytymispaikan järjestämistä. Kaupunginhallitus päätti 4.10.2010 kokouksessaan, ettei ota asiaa käsittelyyn.

Helsingin pelastuslaitos teki alueelle useita tarkastuskäyntejä ja antoi paloturvallisuuteen liittyviä korjausmääräyksiä, varoittaen samalla tulipalon vaarasta. Varoituksista ja kehotuksista huolimatta tilanne ei korjaantunut ja marraskuussa 2010 piha-alueen leirissä syttyi tulipalo, jossa kukaan ei kuitenkaan loukkaantunut. Tulipalon seurauksena alueelta katkaistiin sähköt ja nuorisoasiainkeskuksen ja pelastuslaitoksen välisissä neuvotteluissa todettiin, ettei rakennuksessa eikä sen piha-alueella voi majoittautua. Suurin osa piha-alueelle majoittautuneista romaneista jättivät leirin tulipalon ja talvipakkasten myötä, kun sosiaalivirasto tarjosi matkarahan kotimatkaa varten. Ympäristökeskus antoi Vapaa Katto ry:lle määräajaksi siivota piha-alue 16.4.2011 mennessä. Kiinteistöviraston tilakeskus kuitenkin irtisanoi tilan vuokrasopimuksen nuorisoasiainkeskuksen kanssa, joka edelleen irtisanoi jälleenvuokraussopimuksen Vapaa Katto ry:n kanssa. Tilan tulisi vapautua irtisanomisajan puitteissa 1.6.2011. Maaliskuussa 2011 romaneja saapui jälleen Helsinkiin ja ovat majoittuneet Sosiaalikeskus Sataman tiloihin.

Pelastuslaitoksen tekemien ylimääräisten tarkastuskäyntien yhteydessä maaliskuussa 2011 todettiin, että piha-aluetta on käytetty määräysten vastaisesti majoittumiseen eikä alueella ollut pelastuslaitoksen marraskuussa antamien määräysten mukaisesti ympärivuorokautista valvontaa. Nuorisoasiainkeskus ilmoitti, ettei heillä ole mahdollisuutta järjestää ympärivuorokautista päivystystä Sosiaalikeskus Sataman piha-alueelle. Pelastuslaitos totesi, että majoittuminen pi-

ha-alueella vallitsevissa olosuhteissa asuntovaunuissa ja tilapäisissä rakennelmissa aiheuttaa välittömän onnettomuusvaaran ja on näin ollen kiellettyä. Helsingin kaupunki ohjasi Sosiaalikeskus Satamassa majoittautuneita romaneja tilapäismajoitukseen Hietaniemenkadun palvelukeskukseen, mutta romanit kieltäytyivät majoituksesta. Tulkin avustuksella romanit kertoivat syiksi kieltäytymiselle seuraavaa:

1. Hietaniemenkadun palvelukeskuksessa ei ole ruoanlaittomahdollisuutta. Romaneilla on oma ruokakulttuurinsa ja he haluavat valmistaa itse omat ruokansa.
2. Romanit eivät halua sitoutua kellonaikarajoitteisiin, joita palvelukeskuksessa on
3. Palvelukeskuksen läheisyydessä on huonosti parkkipaikkoja, joita romanit tarvitsisivat kulkuneuvoilleen.

Romanit toivoivat kaupungin osoittavat heille alueen, jossa he voisivat majoittautua asuntovau-nuihinsa ja hankkia itse sähkögeneraattorin.

Helsingin kaupunki on tehnyt 15.4.2011 vuokrasopimuksen purkihakemuksen Helsingin kärä-jäoikeudelle. Hakemuksessa kaupunki vaatii nuorisoasiainkeskuksen ja Vapaa Katto Ry:n väli-sen vuokrasopimuksen purkamista sekä vaatii, että Vapaa Katto ry hädätään vuokratuista ti-loista.

Samalla kaupunki on tehnyt käräjäoikeudelle turvaamistoimenpidettä koskevan hakemuksen. Helsingin kaupunki vaatii, että se oikeutetaan turvaamistoimimääräyksellä heti hakemaan ulos-ottoviranomaiselta liikehuoneiston ja siihen liittyvän piha-alueen vuokralaisen häätämistä ja tilan tyhjentämistä siten, että tila jää kaupungin hallintaan ja että kaupunki saa asentaa sinne tarvit-tavat tilan käyttämisen estävät rakenteet.

Käräjäoikeudesta saadun tiedon mukaan asiaa käsittelevä tuomari on antanut Vapaa Katto ry:lle 14 päivää vastausaikaa vastinetta varten asiassa.

4. Työryhmän johtopäätökset ja **esitykset**

Lähtökohta

Helsingissä oleskelevat romanit ovat täällä Euroopan unionin kansalaisten vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaisesti, jonka perustana on, että henkilö tulee tuleen toimeen omillaan eikä vastaanottavan jäsenvaltion kustannuksella. EU-kansalaisella on oikeus oleskella tämän direktiivin perusteella toisessa jäsenmaassa 3 kk rekisteröitymättä.

Euroopassa kiertävät romanit ovat Euroopan köyhin ja syrjäytynein kansanryhmä, jota ajaa liikkeelle kotimaassa vallitseva syvä työttömyys ja köyhyys. Joidenkin arvioiden mukaan romaneja on pelkästään Romaniassa 2,5 - 5 miljoonaa. Tiedostaen tämän on myös tarkasteltava mikä on yksittäisen kaupungin mahdollisuudet vastata tämän suuren kansanryhmän avun tarpeeseen. Helsingin kaupunkia ei lähtökohtaisesti voida pitää järjestämisvastuussa yksittäisen kansanryhmän majoittamisesta ja muusta auttamisesta. Myös tasapuolisen kohtelun näkökulmasta tämä asettaisi muut Helsingissä oleskelevat rekisteröimättömät EU-kansalaiset eriarvoiseen asemaan. Työryhmä katsoo, että Euroopassa kiertäviä romaneita ovat parhaiten autettavissa omista kotimaissaan.

Työryhmän lähtökohtana on Ulkoasiainministeriön työryhmän 24.3.2011 tekemät ehdotukset (s. 24) suhtautumiseen romanien liikkumiseen EU:n sisällä:

- EU:n tulisi tukea ja tarvittaessa painostaa jäsenvaltioitaan ryhtymään romanien aseman parantamiseksi sellaisiin toimiin, joihin ne ovat EU-jäsenyyden myötä sitoutuneet.
- Sekä kansallisen että kansainvälisen kolmannen sektorin toimintaa romanien elinolojen parantamiseksi sekä lähtö- että tulomaissa tulisi tukea.
- Viranomaisyhteistyötä (esimerkiksi sosiaali- ja terveysala, poliisi ja kouluviranomaiset) lähtö- ja tulomaiden välillä tulisi lisätä todenmukaisen kuvan saamiseksi ja oikeanlaisen tiedotustoiminnan lisäämiseksi.
- Liikkuvia romaneja, jotka ovat EU-kansalaisia, tulisi tulomaissa kohdella yksilöinä ja potentiaalisina työnhakijoina. Huolimatta siitä, että he kulkevat ryhmissä, kollektiivisia ratkaisuja (kuten karkotuksia) ei tulisi tehdä.
- Mahdollisiin rikoksiin ja järjestyshäiriöihin tulisi puuttua ja niihin syyllistyneitä kohdella samoin rangaistuksin kuin muitakin EU-kansalaisia.
- Kansallinen ja kansainvälinen verkostoituminen sellaisten kuntien ja kaupunkien välille, joilla on kokemusta lyhyt- tai pitempiaikaisesta romanisiirtolaisuudesta, olisi kannatettavaa. Verkoston sisällä vaihdettaisiin hyviä käytäntöjä romanisiirtolaisten kohtaamisesta, palvelujen järjestämisestä ja mahdollisesta integroimisesta. Lisäksi verkosto voisi kehittää liikkuville romaneille suunnattua tiedotustoimintaa heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.

Työryhmä kannattaa Helsingin Diakonissalaitoksen Pääskylänrinne 2 tiloihin perustettavaa kohtaamispaikkaa, jossa tarjotaan Helsingissä tilapäisesti oleskeleville mm. seuraavia palveluita:

- luottamukselliset ja intiimit (esimerkiksi ehkäisyvalistus) keskustelut
- pienet sairaanhoidon toimenpiteet ja terveydentilan arviointi
- peseytymis- ja pyykinpesumahdollisuus
- keskustelu- ja ohjaustapaamiset
- informaatiomateriaalin jakaminen
- ryhmätilaisuudet (informaatio- ja verkostopalaverit)
- projektille lahjoitettujen vaatteiden jakaminen.

Kohtaamispaikan tiloja voivat käyttää myös muut kaupungissa jalkautuvaa työtä tekevät, esim. sosiaaliviraston lähityöntekijät. Kohtaamispaikan toimintaa seuraa ohjausryhmä, jossa on edustus Helsingin kaupungin sosiaalivirastosta, Kirkkohallituksesta, Helsingin seurakuntayhtymästä, Fintiko Romani Foorumista sekä Helsingin Diakonissalaitokselta.

Alla on yksityiskohtaisemmin esitelty työryhmän esitykset kaupungin eri hallintokuntien toimenkuvasta romanikerjäläisten kohtaamisessa sekä kerjäämisestä aiheutuvien lieveilmiöiden vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi (kts. myös kaavio s. 20):

4.1. Sosiaali- ja terveydenhuolto

Kaikille rekisteröimättömille EU-kansalaisille myönnetään, voimassa olevan lainsäädännön puitteissa ja tasapuolisen kohtelun turvaamiseksi kiireelliset sosiaali- ja terveystalvet.

Sosiaalivirasto ei vastaa EU:n vapaan liikkuvuuden perusteella maassa oleskelevien henkilöiden toimeentulosta tai majoituksesta vaan lähtökohtana on, että rekisteröitymätön EU-kansalainen tulee toimeen omillaan. Akuuteissa tilanteissa selvitetään aina ensisijaisesti henkilön mahdollisuus itse järjestää majoitus tai paluumatka kotimaahansa. Muutoin henkilö ohjataan ottamaan yhteyttä kotimaansa suurlähetystöön. Helsingin kaupungin alueella oleskelevien alaikäisten osalta selvitetään lastensuojelun tarve aina tapauskohtaisesti.

Sosiaalivirasto huolehtii Suomen perustuslain 19 §:n 1 momentin takaaman oikeuden ihmisarvoisen elämän edellyttämään turvaan, eli välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, järjestämällä Helsingissä oleskelevien henkilöiden välttämättömän ja kiireellisen toimeentulon turvaamisen edellyttämän tuen (kiireellinen välttämätön tilapäismajoitus Hietaniemen palvelukeskuksessa).

Terveyskeskus tarjoaa välttämätöntä lääketieteelliseen syyhyn perustuvaa hoitoa kaikille sitä tarvitseville EU-kansalaisille. Suomessa EU:n vapaan liikkuvuuden perusteella oleskelevia henkilöitä ohjataan ensisijaisesti hakemaan Eurooppalaista sairaanhoitokorttia omasta suurlähetystöstään, mikäli hänellä ei tällaista jo ole. Sairaanhoitokortti takaa sen, että kotivaltion sosiaaliturvalaitos korvaa häntä hoitaneen jäsenvaltion kustannukset. Kortti kattaa välttämättömän hoidon eikä näin ollen kata henkilöä, joka päättää syystä tai toisesta hoidattaa itseään toisessa jäsenvaltiossa.

Mikäli rekisteröitymättömän EU – kansalaisen oleskelu Helsingissä tukeutuu toistuvasti sosiaalihuollon tarpeeseen, sosiaaliviranomaiset tekevät yhteistyötä ulkomaalaispoliisin kanssa maasaolon edellytysten selvittämiseksi siten, että maahanmuuttovirasto voi tehdä henkilöiden kohdalla käännytyspäätöksen.

4.2. Leiriytyminen ja tilapäismajoitus

Helsingin kaupungin alue on kokonaan kaavoitettua aluetta ja leiriytyminen on sallittu ainoastaan kaavaan merkityllä alueella. Tilapäiseen leiriytymiseen tarvitaan aina maanomistajan lupa. Lähtökohtana on, että Helsingissä ja Suomessa oleskelevalla tulee tullessaan olla riittävät varat elämiseen, myös majoitukseen.

Työryhmä on selvittänyt mitkä ovat edellytykset erillisen leirintäalueen perustamiselle Helsinkiin. Selvitys löytyy raportin liitteestä 3. Yhteenvedon voidaan todeta, että erillisen leirintäalueen perustaminen tiettyä kansanryhmää varten ei ole tasapuolisen kohtelun näkökulmasta tarkoituksenmukaista eikä myöskään kestävä ratkaisu ongelmaan. Kokemukset virallisten leirien perustamisesta muualla Euroopassa on osoittanut, että nämä päinvastoin synnyttävät uusia ongelmia, mm. laittomien leirien syntyminen virallisten leirien ympäristöön. Luvallisten leirien perustaminen on näin ollen syventänyt ja vaikeuttanut ongelman ratkaisemista sekä lisännyt samalla romanien syrjäytymistä ja edesauttanut slummien muodostumista. Ympäristönäkökulmasta, mm. riittävän jätehuollon järjestäminen tällaisella leirintäalueella olisi edelleen ongelmallista. Lastensuojelullisesta näkökulmasta virallisen leirin perustaminen olisi edelleen ongelmallista, sillä se ei poista sitä tosiasiaa, että lapset ovat Suomen lastensuojelulain näkökulmasta edelleen heille soveltumattomassa kasvuympäristössä. Lasten perusoikeuksiin kuuluu myös oikeus koulunkäyntiin ja näin ollen meillä on velvollisuus kannustaa perheitä palaamaan kotimaahansa eikä päinvastoin luoda olosuhteita, jotka kannustavat jäämään. Edellä mainittujen seikkojen perusteella esitykset erillisen leirintäalueen rakentamisesta eivät saa missään olosuhteissa työryhmän jäsenten ja heidän edustamien tahojensa kannatusta, paitsi Nuorisoasiainkeskuksen edustajan, joka on tehnyt oman, työryhmän kannasta poikkeavan, esityksen nopeasti pystytettävästä ja helposti purettavasta matalan kynnyksen leiripaikasta. Nuorisoasiainkeskuksen työryhmän jäsenen esitys on raportin liitteessä 4.

Työryhmä esittää, että kaupungin toimenpiteet luvattomien leiriytyjien ja mahdollisen tilapäisen majoituksen tarpeessa olevien henkilöiden kohdalla olisivat seuraavia:

Toimenpiteet

Luvattomiin leireihin puututaan välittömästi ja tasapuolisen kohtelun vuoksi kaiken tyyppinen leiriytyminen tulisi sallia ainoastaan sallituilla leirintäalueilla. Lait ja asetukset koskevat kaikkia samanveroisesti, joten laittoman tilanteen jatkumisen salliminen tuo esiin epätasa-arvoista kohtelua viranomaisten taholta ja näin ollen luvattomilla alueilla leiriytyjät ohjataan majoittumaan sallituille leirintäalueille. Leirien purkamiseen liittyvät yksityiskohtaiset lainsäädännölliset ym. perusteet on selvitelty kaupunginhallitukselle 2.11.2009 jätetyssä muistiossa, joka löytyy tämän raportin liitteestä 5.

Rakennusvirasto ja kiinteistövirasto vastaavat luvattomien leirien purkamisesta sekä maa-alueen siivouksesta, hylättyjen ajoneuvojen siirtämisestä sekä mahdollisista tilapäisistä liikennejärjestelyistä. Pääsääntöisesti, kaupungin maiden valvonnasta vastaavat rakennusvirasto (yleiset alueet) ja kiinteistöviraston tontti-osasto (tontit). Kaupungin maiden omistusta hallinnoi kiinteistövirasto.

Helsingin poliisilaitos antaa tarvittaessa virka-apua kaupungin viranomaiselle, mikäli luvattoman leirin purkamisen toimenpanemisessa estetään kaupungin viranomaista suorittamasta virkatehtävää. Helsingin kaupunki on antanut Helsingin poliisilaitokselle avoimen valtakirjan kehottaa kaupungin omistamille alueille luvattomasti leirytyneitä henkilöitä siirtymään ilman, että poliisin tarvitsee kuulla asiassa maanomistajaa.

Ennen leirien purkamista on leiriin jätettävä selvä, majoittuneiden äidinkielellä majoittumisen luvattomuudesta kertova kirje, jossa tulee ilmi myös se, että leiri tullaan kaupungin toimesta purkamaan, jolleivät majoittuneet itse sitä tee. Samalla on myös annettava tiedoksi mistä mahdollinen leiristä poistettava omaisuus on noudettavissa sekä tieto luvallisista leirytyimis- ja majoituspaikoista.

Mikäli epäillään leirissä olevan majoittuneena alaikäisiä lapsia, on asiasta oltava yhteydessä sosiaaliviraston sosiaali- ja kriisipäivystykseen. Aikuisten osalta käytetään aina tapauskohtaista harkintaa. Akuuteissa tilanteissa selvitetään aina ensisijaisesti henkilön mahdollisuus itse järjestää majoitus tai paluumatka kotimaahansa. Muutoin henkilö ohjataan ottamaan yhteyttä kotimaansa suurlähetystöön.

Tilapäisen majoituksen tarpeessa oleva aikuinen ohjataan Helsingissä muiden EU-kansalaisten sekä suomalaisten tavoin Hietaniemenkadun palvelukeskukseen.

4.3. Valvontaviranomaisten tehtävät kaupungissa

Ympäristökeskus, rakennusvalvontavirasto sekä pelastuslaitos toteuttavat neuvontavelvollisuutta omaan toimialaansa kuuluvan lainsäädäntöön liittyen, sekä toimivaltansa puitteissa valvovat lainsäädännön noudattamista ja tarvittaessa valmistelevat hallintopakkopäätökset lautakunnalle:

Ympäristökeskuksen toimialaan kuuluu valvoa, että terveydensuojelu-, jäte-, ja ympäristösuojelulain vaatimukset tulevat otetuksi huomioon, mm. asianmukaisen jätehuollon toimivuus sekä roskaantumisen estäminen. Hallintokuntien on välittömästi ilmoitettava ympäristökeskukselle mahdollisista ympäristörikkeistä.

Rakennusvalvontavirastolle kuuluu rakentamiseen ja rakennetun ympäristön hoitoon liittyvä neuvonta, valvonta ja lupakäsittely, esim. arviointi asuntovaunun asuinkäytön luvanvaraisuudesta kuuluu rakennusvalvontavirastolle.

Pelastuslaitos hoitaa sille laissa määrätyt pelastustoiminnan ja onnettomuuksien ennaltaehkäisyn tehtävät. Mikäli tilanteessa ei ole kyse onnettomuudesta tai välittömästä onnettomuuden

vaarasta, osallistuu pelastuslaitos tilanteen kartoitukseen, jolloin pelastuslaitos selvittää onko tila senhetkiseen käyttöön määrysten mukainen ja ihmisille turvallinen.

4.4. Yhteistyö valtion kanssa

Työryhmä esittää, että kaupunki ja valtio tiivistävät kerjäläiskysymyksessä yhteistyötä. Valtion tulisi luoda keskeiset toimintalinjaukset kunnille ja kaupungeille romanikerjäläisten kohtaamisesta. Tämä on ensiarvoisen tärkeää, jotta esimerkiksi sosiaaliviraston eri sektorit toimivat yhdenmukaisesti sekä tasavertaisesti kaikkia kerjäläisiä ja muita turisteja kohtaan. Todettakoon, että valtion vastaanottokeskusten käyttö tilapäismajoitukseen romanikerjäläisille on selvitetty ja asiassa todettu maahanmuuttoviraston näkökulmasta olevan lainsäädännöllisiä esteitä.

4.5. Yhteistyö lähtömaiden kanssa

Työryhmä esittää, että erityisesti lähtömaiden kanssa tehtävään tiedotukseen ja tietojen vaihtoon tulee panostaa. Yhteistyötä tiivistetään lähtömaiden Suomen suurlähetystöjen kanssa siten, että niiden kautta pyritään löytämään kontaktit romanien kanssa työskenteleviin järjestöihin. Erityisesti romanialaiset järjestöt eivät ole yhtä selvästi tiedossa kuin bulgarialaiset. Tiivistetään näin ollen myös yhteistyötä Romanian suurlähetystön kanssa kontaktien luomiseksi kansalaisjärjestöihin Romaniassa.

Viranomaisyhteistyötä paikallisviranomaisten kanssa jatketaan normaalin virkamiestavan mukaisesti.

Naisten kouluttaminen on lähtömaissa kriittisessä asemassa tilanteen parantamiseksi. Naiset ovat pitkälti alistetussa asemassa romaniperheissä. Asiaan tulisi kuitenkin etsiä EU:n sisäistä ratkaisua. Toimijat eivät lähtömaissa myöskään osaa välttämättä käyttää saamiensa EU-rahoja hyväksi tehokkaalla tavalla. Myös sosiaalityön taso on lähtömaissa alhainen. Yhtenä parannuskeinona tähän voisi olla esim. työntekijävaihdot, joiden myötä alueelle saataisiin lisää tietotaitoa asiasta. Kaiken kaikkiaan asia vaatisi pidemmän tähtäimen suunnitelmaa. Valtion tulisi pääsääntöisesti rahoittaa sosiaalityöntekijöiden työntekijävaihtoa.

Romanien työllistyminen Suomessa on vaikeaa, sillä hakijoilla ei ole esittää koulu- tai työtodistuksia ja suomen tai englannin kielen taito puuttuu. Tähän saapuvien henkilöiden ammatillisten valmiuksien parantaminen edellyttää jatkossa yhteistyötä paikallistasolla lähtömaissa. Suomeen saapuvia EU-kansalaisia ohjataan valtion työhakupalvelujen piiriin joita on pääkaupunkiseudulla hyvin tarjolla.

4.6. Työryhmän jatkotyöskentely kaupungissa

Sosiaalivirasto vastaa kerjäläiskysymyksen kokonaiskoordinaatiovastuusta kaupungissa ja toimii viranomaisyhteistyön koollekutsujana. Hallintokeskus seuraa kaupunginhallituksen

26.11.2007 linjauksen mukaisesti edelleen kerjäläiskysymyksen kehittymistä valtakunnallisesti, sekä Pohjoismaissa että Pohjois-Euroopassa.

Työryhmä pitää tärkeänä, että hallintokuntien välistä yhteistyötä jatketaan kaupungissa työryhmän muodossa. Erityisesti valvontaviranomaisten näkökulmasta työryhmän työskentely ja sen mahdollistamat tilannekatsaukset ovat tärkeitä.

KAUPUNGIN LINJAUKSET:

EU-kansalaisella on vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaisesti oikeus oleskella maassa 3 kk rekisteröitymättä, ts. turististatuksella (Khs 26.11.2007 §1509). Kerjääminen ei ole laitonta eikä siihen voi puuttua ellei se ole häiritsevää. Lasten kerjäämistä ei sallita vaan siihen puututaan ja selvitetään tapauskohtaisesti (Khs 26.11.2007 §1509).
Helsingin kaupungin alue on kokonaan kaavoitettua aluetta ja leiriytyminen on sallittu ainoastaan kaavaan merkityllä alueella. Tilapäiseen leiriytymiseen tarvitaan maanomistajan lupa

Tiivistetään yhteistyötä lähtömaiden ja erityisesti siellä toimivien järjestöjen kanssa

Ohjataan avun tarvitsijat ensisijaisesti omien maiden lähetystöihin (terveyskortit)

Edistetään valtion kanssa tehtävää yhteistyötä: UM, STM, SM

SOSIAALIVIRASTO: Kerjäläisyyksymyksen kokonaiskoordinoituvastuu kaupungissa

- EU-kansalaisen vapaan liikkuvuuden perustana on periaate siitä, että henkilö tulee toimien omillaan eikä vastaanottavan jäsen valtion kustannuksella
- ❖ Helsingin kaupungin alueella oleskelevien alaikäisten osalta selvitetään lastensuojelun tarve aina tapauskohtaisesti
 - ❖ Aikuisten kohdalla selvitetään ensisijaisesti henkilön mahdollisuus itse järjestää kotimatka tai tilapäistä majoitusta, muutoin kehoitetaan ottamaan yhteyttä kotimaansa lähetystöön

HALLINTOKESKUS:

Seuraa kerjäläisyyksymyksen kehittymistä valtakunnallisesti suurissa kaupungeissa, Pohjoismaissa sekä Pohjois-Euroopassa (Khs 26.11.2007 §1509)

HELSINGIN POLIISILAITOS:

- ❖ Vastaa rikostutunnasta sekä yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta
- ❖ Kehottaa Helsingin kaupungin valtuuttamana kaupungin alueella luvattomasti leiriytyviä välittömästi siirtymään (HPL:n sisäinen ohjeistus toimenpiteistä)
- ❖ Kohdatessa alaikäisiä toimitaan HPL:n ja Sosv:n yhteisohjeistuksen mukaisesti
- ❖ Antaa virka-apua kaupungin viranomaisille mikäli luvattoman leirin purkamisen, lastensuojelu – tai muun kiireellisen sosiaalipalvelun toimenpanemisessa estetään kaupungin viranomaista suorittamasta virkatehtävää

HELSINGIN DIAKONISSALAITOS:

- Ylläpitää osoitteessa Pääskylänrinne 2, Neuvonta – ja palvelupisteen tilapäisesti Helsingissä oleskeleville:
- ❖ tarjotaan sosiaalista tukea, tietoa yhteiskunnasta, pe-seutumismahdollisuutta sekä akuuttia humanitaarista apua mm. äkillisissä sairauksissa – tai muissa hätätapauksissa
 - ❖ kokoa verkoston, joka mm. paneutuu romanien ihmisoikeuskyseksiin ja elinolojen parantamiseksi sekä asenteisiin heitä kohtaan
 - ❖ Mahdollinen EU-hanke

KERJÄÄMISESTÄ SYNTYVIEN LIEVEILMÖIDEN VÄHENTÄMINEN JA ENNALTAEHKÄISY HELSINGISSÄ

Kartoitetaan ja edistetään yhteistyötä kaupungissa toimivien auttavien järjestöjen kanssa ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden kanssa

TERVEYSKESKUS:

- ❖ Tarjoaa välttämätöntä lääketieteellisen syyhyyn perustuvaa hoitoa kaikille sitä tarvitseville EU-kansalaisille
- ❖ Ohjataan ottamaan yhteyttä kotimaansa lähetystöön eurooppalaisen sairaanhoitokortin saamista varten

RAKENNUSVIRASTO & KIINTEISTÖVIRASTO:

- ❖ Luvattomat leirit purettava välittömästi: virastot vastaavat maa-alueen siivouksesta, hylättyjen ajoneuvojen siirtämisestä sekä mahdollisista tilapäisistä liikennejärjestelyistä
- ❖ Ennen leirin purkamista on majoittuneiden äidinkiellällä annettava tiedoksi majoittumisen luvattomuus. On myös annettava tiedoksi mistä mahdollinen leirin purun yhteydessä siirretty omaisuus voi noudata

MUUT VALVONTAVIRANOMAISET:

- ❖ Ympäristökeskus, Rakennusvalvontavirasto sekä Pelastuslaitos toteuttavat neuvontavelvollisuutta omaan toimialaansa kuuluvan lainsäädäntöön liittyen, sekä toimivaltansa puitteissa valvovat lainsäädännön noudattamista ja tarvittaessa valmistelevat hallintopakkoapäätökset lautakunnalle.

5. Lähteet

Helsingin Diakonissalaitos (2010). Rom po Drom-projektin loppuraportti 14.6.2010.

Helsingin Diakonissalaitos (2011). EU:sta tuleville liikkuvalla väestölle suunnattu tiedotuspiste/kohtaamispaikka, hanke suunnitelma 4.1.2011.

Sisäasiainministeriö (2008). Katukerjääminen ja viranomaistoiminta. Sisäasiainministeriön julkaisuja 21/2008. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Sisäasiainministeriö (2010). Kerjäämisen kieltämistä selvittävä työryhmä loppuraportti. Sisäasiainministeriön julkaisuja 31/2010. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Ulkoasiainministeriö (2011). Suomen tavoitteet Eurooppalaisen romanipolitiikan edistämiseksi. Työryhmän raportti 24.3.2011.

6. Liitteet

1. Työryhmän asettamispäätös 14.4.2010
2. Työryhmän asiantuntijakuulemiset
3. Vaihtoehtoisen leiriytymispaikan järjestäminen
4. Nuorisoasiankeskuksen työryhmän edustajan esitys matalan kynnyksen leiripaikasta
5. Muistio luvattomien leirien purkamisesta
6. Suomen romanijärjestöjen julkilausuma
7. Vähemmistövaltuutetun lausunnot

14.4.2010

Liite 1.

40 §

ESITYS TYÖRYHMÄN PERUSTAMISESTA KERJÄLÄISONGELMAN
KÄSITTELEMISEKSI HELSINGISSÄ

Khs 2010-776

Kaupunginjohtaja päätti johtajistokäsittelyssä asettaa työryhmän, jonka tehtävänä on tehdä esityksensä kaupungin yhteisistä linjauksista kerjäläisongelman käsittelemiseksi sekä valmistella asiassa mahdollisesti tarvittavia ohjeita tai esityksiä lainsäädäntömuutoksista.

Työryhmän kokoonpano:

Jarmo Räihä, johtava asiantuntija, pj	Sosv
Johanna Seppälä, johtava turvallisuuskoordinaattori	Halke
Teemu Kruskopf, turvallisuuskoordinaattori	Halke
Esa Andsten, tarkastaja	Kv
Leena Ruotsalainen, osastopäällikkö	Nk
Pekka Mukkala, projektipäällikkö	HKR
Riina Karjalainen, vs. johtava asiantuntija	Sosv
Karri Välimäki, lakimies	Sosv
Jukka Pellinen, hallintoylilääkäri	Terke
Nora Kankaanrinta, ympäristölakimies	Ymk

Hallintokeskus osoittaa työryhmään tarvittavan sihteerityövoiman.

Lisäksi kaupunginjohtaja päätti kutsua työryhmän jäseneksi diakoniajohtaja Jarmo Kökön Helsingin Diakonissalaitokselta.

Vielä kaupunginjohtaja päätti pyytää Helsingin poliisilaitosta nimeämään työryhmään jäsenensä.

Työryhmän tulee kuulla asiantuntijoita tarpeeksi katsomassa laajuudessaan.

14.4.2010

Liite 1.

Päätösluettelonote työryhmän jäsenille sekä kaupungin virastoille ja la-
toksille.

Lisätiedot:

Hari Olli, kaupunginsihteeri, puhelin 310 36048

Päätösluettelo on pidetty nähtävänä 16.4.2010 ja asianosaista koskeva
päätösluettelonote on annettu kirjeenä postin kuljetettavaksi seuraava-
na arkityöpäivänä päätösluettelon nähtävänäpitämisestä.

Tapio Korhonen
rahoitusjohtaja

Liite 2. Työryhmän asiantuntijakuulemiset

Työryhmä on kuullut 3.6.2010, projektisuunnittelija Hannu Jukaraista rakennusviraston Siisti Stadi-projektista, Keiju Oksasta ja Hilla Pohjalaista Latcho Drom-projektista sekä diakoniajohtaja Jarmo Kökköä Helsingin diakonissalaitokselta:

Siisti Stadi -projekti toteuttaa käytännössä luvattomien leirien purkamiset. Työn lähtökohtana on, että Helsingissä maa-alue on kokonaan kaavoitettua ja leirytyymiseen on merkitty erikseen kaavassa alueet. Kaikilla muilla alueilla leirytyminen on luvaton ja näin ollen leirit on purettava. Projektisuunnittelija Hannu Jukarainen totesi työryhmälle, että luvattomien leirien nopea purkaminen on ensisijaisen tärkeää, sillä ne tuovat tullessaan kaatopaikka-ilmion. Nopealla purkamisella vähennetään myös merkittävästi sekä jätemaksuja että työkustannuksia.

Hilla Pohjalainen ja Keiju Oksanen Latcho Drom-projektista esittivät työryhmälle projekti-ideansa toimintakeskuksen perustamisesta vaikeassa tilanteessa olevien siirtolaisperheiden- ja henkilöiden auttamiseksi. Toimintakeskuksessa olisi tarjolla neuvontapalvelujen lisäksi myös terveystalveluja sekä hätämajoitusta. "Lääkärin sosiaalinen vastuu ry" on osoittanut kiinnostusta lääkärin vastaanoton tarjoamisesta keskuksessa. Toiminnalla haluttiin myös tukea työllistymistä sekä lasten koulupaikkojen saamista, vaikka vanhemmat eivät olisi rekisteröityneitä Suomessa. Projektin tuottaisi uusi yhdistys "Oikeutta ilman rajoja", jota kuulemishetkellä oltiin rekisteröimässä. Projekti toivoi Helsingin kaupungin osoittavan toimintakeskukselle vapaata tilaa. Työryhmä esitti, että yhdistyksen rekisteröitymisen jälkeen vastuuhenkilöt toimittaisivat projektisuunnitelman työryhmän puheenjohtajalle.

Helsingin Diakonissalaitoksen edustaja, Jarmo Kökkö, esitteli Rom po Drom -katutyöprojektin tulevaisuutta. Todettiin, että projektin ensimmäinen vaihe on päättynyt 31.5. ja Helsingin Diakonissalaitos on valmis edelleen jatkamaan katutyötä. Projektin työntekijät ovat onnistuneet saamaan hyvin kohderyhmän luottamuksen, joka toisaalta on johtanut siihen, että työntekijät ovat noin 24 h/vrk päivystysvalmiudessa. Jatkossa olisi tarkoituksenmukaista perustaa kohderyhmälle turvallinen kohtaamispaikka, joka toimisi myös työntekijöiden tukikohtana. Todettiin, että Rom po Drom -projektin tulevaisuuden suunnitelmat olivat hyvin samankaltaiset kuin Latcho Drom -projektin ja yhteistyön mahdollisuuksia näiden kahden välillä olisi tarkoituksenmukaista selvittää. Molemmat osapuolet osoittivat kiinnostuksensa yhteistyön kehittämisestä.

Työryhmä kuuli 18.6.2010 puheenjohtaja Jehki Härköstä Vapaa Katto ry:stä, lainsäädäntöneuvos Jutta Gras'ia sisäasiainministeriöstä, sosiaalineuvos Aune Turpeista sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä ylikomisario Timo Vainiota Helsingin poliisilaitokselta:

Jehki Härkönen Vapaa katto ry:stä kertoi, että heidän kantansa Sosiaalikeskus Sataman piha-alueella sijaitsevaan romanileiriin on, etteivät he eettisistä syistä voi pyytää virka-apua leirin häätämiseksi niin kauan kuin sen asukkaille ei ole vaihtoehtoista sijoituspaikkaa Helsingissä. Tästä huolimatta Vapaa Katto ry:n näkemys on myös se, että leiri ei voi olla pysyvä ratkaisu. Jehki Härkönen kertoi, että Vapaa katto ry:n vapaaehtoiset tekevät kaikkensa pitääkseen alueen siistinä, sekä toteuttamaan paloviranomaisten annettuja määräyksiä mm. vaarallisten sähkölaitteiden purkaminen, sekä lisäämällä matkailuvaunujen välimatkaa vähintään 4 metriin. Vapaa katto ry on valmis yhteistyöhön Helsingin kaupungin kanssa alueen siisteyden ylläpitämiseksi, kuitenkin huomioiden, että yhdistyksellä ei ole omaa varallisuutta. Työryhmä

Liite 2. Työryhmän asiantuntijakuulemiset

esitti yhdistykselle suuren huolensa siitä, että jos alueella tapahtuu esim. tulipalo, jolloin Vapaa Katto ry voidaan pitää vastuussa.

Sisäasiainministeriön maahanmuutto-osastolta lainsäädäntöneuvos Jutta Grasin lähestymistapa kerjäläisasiaan oli kolmesta näkökulmasta, 1) EU-kansalaisten vapaa liikkuvuus, 2) jokaisen oikeus kansainvälisen suojelun hakemiseen, joka perustuu YK:n ihmisoikeussopimukseen, sekä 3) ihmiskaupan uhrin näkökulma. Näistä keskeisin on jokaisen EU-kansalaisen oikeus vapaaseen liikkuvuuteen ja oleskeluun toisessa EU-maassa kolme kuukautta, edellyttäen, että henkilöllä on voimassa oleva passi tai henkilökortti eikä vaaranna yleistä järjestystä tai kansanterveyttä. Gras huomautti, että viimeistä ehtoa "kansanterveyden vaarantamisesta" ei käytännössä käytetä käännytyspäätöksissä eikä näin ollen ole relevantti. Yleisen järjestyksen vaarantaminen taas edellyttää vaaran olevan "riittävä, välitön sekä todellinen uhka, joka vaikuttaa yhteiskunnan yleiseen etuun". Henkilö ei myöskään saa kohtuuttomasti rasittaa toisen EU-maan sosiaaliturvaa. Tämän todentaminen on tosiasiasa vaikeaa, sillä sosiaaliviranomaiset eivät voi nykyisen lainsäädännön puitteissa oma-aloitteisesti luovuttaa tietoa maahanmuuttoviranomaisille vaan ainoastaan pyydettäessä. EU-kansalaisten turvapaikanhakijoiden kohdalla Gras kertoi, että on otettu käyttöön nopeutettu turvapaikanhakumenettely, koska päätökset aina kielteisiä. Eduskunta on myös hyväksynyt lakimuutoksen EU-maan kansalaisen turvapaikanhakemisesta, joka lyhentää EU-kansalaisen oikeutta vastaanottopalveluihin kielteisen päätöksen myötä. Oikeus palveluihin päättyy samalla, kun kielteinen päätös annetaan tiedoksi. Mikäli henkilö suostuu päätöksen myötä vapaaehtoisesti lähtemään maasta, on hänellä oikeus oleskella vastaanottokeskuksessa 7 vuorokautta matkan järjestämistä varten. Kunnan huolena uudessa lakimuutoksessa on se, että henkilöt siirtyvät kunnan asiakkaisiksi. Gras kertoi, että tämä asia on huomioitu lakia valmisteltaessa ja Eduskunta edellyttää sisäasiainministeriön maahanmuutto-osastoa seuraamaan mitkä lakimuutoksen seuraukset ovat. Tässä tarvitaan yhteistyötä kunnan sosiaaliviranomaisten kanssa. Ihmiskaupan näkökulmasta, keskeisin asia on uhrien tunnistaminen, joka tällä hetkellä meillä haasteellista. Heille kuitenkin palvelut tarjotaan Joutsenon vastaanottokeskuksesta.

Sosiaalineuvos Aune Turpeinen sosiaali- ja terveysministeriöstä toimii ministeriössä 20.5.2010 asettaman työryhmän puheenjohtajana, jonka tehtävänä on selkeyttää ulkomaalaisille maksettavan toimeentulotuen käsittelyä koskevia menettelytapoja. Työryhmän määräaika on 30.11.2010. Työryhmä esitti sosiaalineuvos Turpeiselle kysymyksiä miten toimeentulotukilaki tulkitaan suhteessa kotikuntalakiin, esim. toimeentulotukilain 14 §. Turpeinen kertoi, että uudistettu kotikuntalaki on menossa eduskunnan käsittelyyn, mutta hän ei osannut tarkemmin ottaa kantaa kotikuntalain muutoksista. Turpeinen kertoi, että heidän työryhmänsä pyrkii kuulemaan riittävästi muiden lakien asiantuntijoita, myös mm. perustuslakiasiantuntijoita. Työryhmä esitti kysymyksen missä toimeentulotuen myöntämisen raja kulkee; mikä on kunnan velvollisuus myöntää toimeentulotukea henkilölle, joka pelkää oleskelee paikkakunnalla ja koska rikotaan perustuslaissa säädettyjä velvollisuutta tarjota jokaiselle viimesijainen huolto ja turva? Työryhmä esitti myös kysymyksiä lastensuojelulain epäkohdista, esim. mikä on Helsingin järjestämis- ja kustannusvastuu silloin kun ulkomaalaisia lastensuojelun tarpeessa muussa kunnassa, jos he eivät pysyvästi oleskele millään tietyllä paikkakunnalla? Tästä on ollut erinäisiä tulkintoja, joka johtanut mm. romanikerjäläisten suhteen Helsingin kustannusvastuuseen myös sellaisissa tapauksissa, jossa näin ei olisi ollut syytä toimia.

Liite 2. Työryhmän asiantuntijakuulemiset

Turpeinen ei osannut ottaa kantaa lastensuojelullisiin lainsäädäntökysymyksiin. Työryhmän keskeinen viesti sosiaali- ja terveysministeriön asettamalle työryhmälle kuitenkin oli, että kunnat tarvitsevat kiireellisesti ohjeita toimentulotuen myöntämisestä EU-kansalaisille ja toisekseen, että muualla Euroopassa liikkuu tällä hetkellä viesti siitä, että Suomessa on liberaali sosiaalihuoltolaki.

Ylikomisario Timo Vainio Helsingin poliisilaitoksen pohjoisesta poliisipiiristä totesi, että Helsingin poliisilaitoksen tavoite on sama kuin Helsingin kaupungilla; viihtyisä ja turvallinen Helsinki. Vainion näkemyksen mukaan luvaton leiri-ilmiö on saatava loppumaan. Poliisille tulee jatkuvasti yhteydenottoja leirien läheisyydessä olevilta yrittäjiltä, joilta yöaikaan katoaa tavaraa rakennusmateriaaliksi tai lajiteltuna edelleen myyntiin. Ongelmia poliisin näkökulmasta aiheuttaa myös se, että kaupungilla ei ole omia järjestyssääntöjä, jossa esimerkiksi leiriytyminen olisi kiellettyä ja poliisi voisi suoraviivaisemmin puuttua asiaan. Vaikka kerjäläisten määrä Helsingissä on edelleen pieni, on kasvusuunta selkeästi olemassa. Poliisin huolena on erityisesti maan houkuttelevuus romanikerjäläisten silmissä, sekä maan kestävyys ottaa vastaan suurempia määriä kerjäläisryhmiä.

Työryhmä kuuli poliittisen historian asiantuntijaa Katalin Miklóssya Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutista:

Miklóssy identifioi kaksi ongelmalähtökohta romanikysymyksessä, joista ensimmäinen on uhriretoriikka: vuoden 2004 jälkeen, romaneista alettiin puhua uhreina, joka pitää sisällään ainoastaan oikeuksista eikä ollenkaan velvollisuuksista puhumisen. Miklóssyyn näkökulmasta tästä johtuu myös, että EU-tasolla ei ole ollenkaan keskusteltu siitä, mitkä ovat yhteiskunnan odotukset romaneja kohtaan. Toinen ongelmalähtökohta on puolikuntoisten maiden, joissa demokratiavajetta, syvää köyhyyttä ja korruptiota, ottaminen EU:n jäsenmaiksi alun perin.

Miklóssy korosti puheenvuorossaan työryhmälle, että romanit ovat oman kulttuurinsa vankeja ja että romaniväestön keskuudessakin on huomattavia kulttuurisia eroja. Keski-Euroopan romaneilla on hyvin erilaisia kulttuurisia traditioita. Miklóssy myös korjaa yleisen väärinkäsityksen siitä, ettei Keski-Euroopan transitio-yhteiskunnissa olisi satsattu romaneiden koulutukseen, vaan päinvastoin romaneihin on heidän lähtömaissaan satsattu koulutuspoliittisin ohjelmin. Unkarissa on esim. hyvin pitkälle vietyjä erilaisia positiivisen diskriminaation perusteella suunniteltuja ohjelmia; stipendejä, romaniluokkia, romanilukioita jne. Myös Romania on seurannut Unkarin mallia ja luonut koulutuspoliittisia ohjelmia, jotka suunnattu romaneille. Ne romanit, jotka ovat koulutettuja, ovat erittäin haluttuja työmarkkinoilla. Yhteinen piirre romanikulttuureissa on kuitenkin koulutuksen arvostuksen puute, jonka vuoksi he sulkevat itsensä nyky-yhteiskunnan ulkopuolelle. Koulutuksen puute johtaa siihen, ettei heillä ole tarjottavaa työmarkkinoille. Muita romanikulttuuriin liittyviä ongelmia on monilapsisuus, nuorten tyttöjen naittaminen jo 13–14 -vuotiaina, terveystalvelujen, kuten neuvolatalvelujen vähäinen käyttö vaikka ilmaisia, sekä endogaamiset yhteisöt, joka johtaa mm. periytyvien sairauksien lisääntymiseen.

Miklóssy myös huomautti, että romanit ovat eläneet pitkään yhteiskunnan ulkopuolella, jonka vuoksi he eivät pelaa yhteiskunnan säännöillä, eivätkä ymmärrä yhteiskunnan normaalia koodistoa. Esim. romaniyhteisöissä varkaat ovat erittäin korkealle arvostettuja yhteisön jäseniä,

Liite 2. Työryhmän asiantuntijakuulemiset

jotka tuovat yhteisölle elannon. Romanirikollisuus on Keski-Euroopassa vakiintunut käsite, joka myös käytetään romanien keskuudessa. Miklóssy painotti erittäin voimakkaasti myös sitä, että länsimaissa kasvaneet ihmiset eivät voi ymmärtää niitä ihmisiä, jotka ovat ns. kommunismin lapsia. Kommunismiajan perinne on ns. kaksoiskieli, jonka seurauksena esim. viranomaisille kerrotaan mitä viranomaiset haluavat kuulla. On myös huomioitava, että kerjäämisellä ei elä ja näin ollen kerjääminen ei ole se varsinainen elanto täällä olevien romanien keskuudessa vaikka se näin esitettäisiinkin. Kerjääminen on naisten työ, joka tuo lisätienestettä, mutta sillä ei elä.

Miklóssy korosti, että romaniongelmaa ei ratkaista sillä, että EU ohjaa rahaa romanien lähtömaihin, sillä korruption vuoksi rahat eivät tavoita niitä ihmisiä, joille tarkoitettu. Myös romaniyhteisöt itsessään ovat erittäin korruptoituneita ja romanien keskuudessa on monia erittäin varakkaita ns. mahtisukuja, jotka vaikuttavat myös siihen miten avustukset jaetaan romaniyhteisöissä. On muistettava, että entisen Itä-Euroopan maissa myös valtaväestö elää hyvin syvässä köyhyydessä eivät vain romanit ja on myös romaneita, jotka ovat nousseet köyhyydestä. Romaneista puhuminen pelkkinä uhreina ei hyödytä heitä vaan heihin on myös kohdistettava odotuksia. Tämän vuoksi romaneita ei voida myös auttaa tarjoamalla rahaa ja apua muissa jäsenmaissa, koska se ei poista ongelmaa vaan tuo heitä muihin jäsenmaihin vaan lisää.

Miklóssyn näkemyksen mukaan ratkaisut ongelmiin vaativat pitkäkestoista panostusta, nopeat näennäisratkaisut eivät johda tuloksiin:

- ✓ Vaikka kerjäämisen kieltäminen on ihmisoikeudellisesta näkökulmasta ongelmallinen, on se kuitenkin vahva signaali siitä, että Suomeen ei kannata tulla, koska täällä pienempi ”liikkumatila” ja sen vuoksi nykytilanteessa kannatettava.
- ✓ Julkisuudessa esitetyt ratkaisut luvallisen leirin perustamisesta romaniväestölle, jossa tarjolla muutamaa tuntia työtä päivässä on ns. näennäisratkaisu, joka ei johda tuloksiin vaan ainoastaan siihen, että romaneja tulee lisää Suomeen. Onko Suomella tarjota töitä kaikille tulijoille ja riittääkö Suomella rahaa ylläpitää leiriä/leirejä kaikille?
- ✓ Romanien sisällyttäminen toimeentulotuen piiriin tai muuten rahallisen tuen antaminen ei myöskään ole ratkaisu vaan lisäksi ainoastaan tulijoita. Suomen talous ei kestä tällaista ratkaisua. Myöskään lentojen tarjoaminen pois Suomesta eivät ratkaise ongelmaa vaan toimii ainoastaan bumerangina.

Miklóssy esittää pitkänajan panostusta seuraaviin periaattein:

- Täällä olevilta romaneilta tulisi kysyä ovatko halukkaita integroitumaan yhteiskuntaan – jos ovat, tarjottaisiin heille suomen kielen intensiivikursseja sekä heille räätälöityä kurssimuotoista koulutusta sellaisille aloille, joilla tällä hetkellä suurin työvoimapula. Romanit eivät kierrä Euroopassa koulutuksen perässä, jonka vuoksi tämä ei myöskään toimisi houkuttimena tai aiheuttaisi tulijoiden tulvan.
- Tulisi pyrkiä hyödyntämään romaniyhteisön hierarkkisuuutta ja vaatia heitä valitsemaan keskuudestaan ns. kylän vanhimman, jonka kanssa viranomaiset käyvät dialogia ja jonka kautta voidaan vaikuttaa yhteisöön. Romaneille on luontevampaa hierarkkisuus ja tietynlainen ”käskyttäminen” kuin demokraattinen neuvottelemineen. Jos jotain tarjotaan, on heidän myös vastavuoroisesti tehtävä jotain, pelkkä antaminen ei johda tuloksiin. Dialogin avaamisessa voisi hyödyntää Suomen romaneja; vaikka he eivät jaa yhteistä

Liite 2. Työryhmän asiantuntijakuulemiset

kulttuuria on heillä kuitenkin yhteinen kokemus etnisenä vähemmistönä olemisesta yhteiskunnassa, joka voisi toimia yhdistävänä tekijänä.

Työryhmä kuuli 25.10.2010 asiantuntijana, toiminnanjohtaja Miranda Vuolasranta Suomen romanifoorumista:

Vuolasranta toi alustuksessaan esille taustoja tämän hetkisellem tilanteelle, mm. Keski-Euroopan romaniväestön historiallista taustaa sekä EU:n rooli. Vuolasranta kertoi, että 20.10.2010 pidetyssä EU:n huippukokouksessa linjattiin, että Euroopan neuvosto ottaa aikaisempaa suurempaa roolia asiantuntijana ja neuvonantajana romanikysymyksessä. Tämän lisäksi komissio on perustanut Roma Integration Platform työryhmän sekä ns. Task Force työryhmän, jonka tehtävänä on löytää keinoja siihen miten voidaan entistä tehokkaammin käyttää ja kohdentaa EU:n rakennerahastoissa olevia varoja romaniväestön sosiaaliseen integroimiseen.

Kaupungin työryhmälle Vuolasranta esitti mm. seuraavia toimenpide-ehdotuksia:

- Selvittää mahdollisuutta käyttää vapaana olevaa tilaa esim. pakolaiskeskuksista, jossa tarjottaisiin enintään 3 kk:n mittaista oleskelua, jonka yhteydessä ohjausta ja neuvontaa oikeuksista ja velvollisuuksista yhteiskunnassa sekä asuntoasioihin, kieleen ja koulutukseen. Mikäli henkilö haluaa rekisteröityä 3 kk:n oleskelun jälkeen, ohjataan hänet asianmukaisiin palveluihin ja mikäli henkilö ei halua jäädä, on viranomaisella perusteita maasta poistamiselle, koska 3 kk:n oleskelu täyttynyt.
- Selvittää onko nykyisessä kotouttamislaissa sellaisia kohtia, jotka voidaan soveltaa myös EU:n kansalaisiin
- Pyytää asiantuntijakuultavaksi Suomen EU:n alue – ja kuntahallinnan kongressin jäsen

Vuolasranta painotti myös, että EU:n ohjeistus leirien purkamisesta velvoittaa viranomaisia huolehtimaan siitä, että leiriytyjille jätetään riittävä tiedotus heidän omalla äidinkielellään leiriytymisen luvattomuudesta, leirin purkamisesta sekä tieto mistä mahdollinen omaisuus on noudettavissa. Todettiin, että Helsinki täyttää toiminnassaan nämä vaatimukset.

Liitteenä Suomen romanijärjestöjen yhteinen julkilausuma (liite 6)

Työryhmä kuuli 29.11.2010 asiantuntijana vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet'a sekä palotarkastajaa Jukka Koivurantaa Helsingin pelastuslaitokselta:

Vähemmistövaltuutettu Biaudet korosti puheenvuorossaan ihmisoikeudellista näkökulmaa; ihmisiä olisi tärkeää kohdata yksilöinä ja arvioida jokaisen tilanne yksilöllisesti. Vähemmistövaltuutettu toi myös esille, että jokaisen yksilön perus- ja ihmisoikeuksiin kuuluu sosiaali- ja terveyspalvelut. Meidän järjestelmä on kuitenkin huonosti valmistautunut muiden EU-maiden kansalaisten tulon. Vähemmistövaltuutettu esitti, että romaneille tulisi tarjota muitakin, kuin pelkästään kiireellisiä terveyspalveluita, sillä jokaisen EU-kansalaisen tulee kuulua jonkun terveydenhuollon piiriin. Romaneilta puuttuu usein EU-sairaanhoitokortti, tärkeää on kuitenkin tunnistaa, että kortin puuttuminen on todennäköisesti seurausta syrjinnästä.

Liite 2. Työryhmän asiantuntijakuulemiset

Vähemmistövaltuutettu esitti, että asiaa tulisi tarkastella riskien minimoinnin näkökulmasta ja esitti esimerkin Andalusista, jossa maassa oleskeleville romaneille on tarjottu terveystalveluja, sekä varmistettu lasten koulunkäynti nimenomaisesti riskien minimoinnin näkökulmasta. Tästä näkökulmasta, vähemmistövaltuutettu esitti:

- Suomessa oleskeleville romaneille tulisi olla oikeudet ainakin neuvolapalveluihin. Vähemmistövaltuutettu esitti myös huolensa siitä, että ulkomaalaisten, Suomessa syntyneiden vauvojen rekisteröinnissä on puutteita.
- Romaneille tulisi myös olla tarjolla yleisiä neuvontapalveluja, esim. matalan kynnyksen paikan kautta. Kansalaisjärjestöt voivat myös toimia erittäin keskeisessä roolissa palvelujen tarjoamisessa, koska heidän monesti helpompi saavuttaa marginalisoitujen ihmisten luottamuksen.
- Lasten koulunkäyntiä tulisi myös turvata.
- Hyväksikäytön ja ihmiskaupan uhreja tavattaessa tulisi paremmin turvata uhrien oikeudet

Vähemmistövaltuutettu huomautti, että tulevaisuudessa tulee olemaan yhä enemmän paperittomia ihmisiä liikkeellä Euroopassa, joiden asemaa ja oikeuksia tulisi varmistaa.

Liitteessä 7 vähemmistövaltuutetun aikaisemmin esitettyjä lausuntoja.

Pelastuslaitoksen palotarkastajaa Jukka Koivuranta esitti pelastuslaitoksen tilannekatsauksen Sosiaalikeskus Satamaan liittyen. Koivuranta totesi, että 24.11.2010 kirjatus lausunnon perusteella, majoittuminen kiinteistössä tai piha-alueella on sallittu ainoastaan, mikäli paikalla on palovartija. Koivuranta korosti, että alueella on muutenkin erittäin suuri paloturvallisuusriski ympäröivän rakennustyömaan johdosta, sekä viereen rakennettavan huoltoaseman myötä.

20.10.2010

Liite 3.

Työryhmälle

**SELVITYS VAIHTOEHTOISEN LEIRITYMISPAIKAN JÄRJESTÄMISES-
TÄ**

Nuorisolautakunta päätti 30.9.2010 (§ 92) mm. esittää kaupunginhallitukselle, että tämä ryhtyy selvittämään vaihtoehtoisen leirityspaikan järjestämistä osoitteessa Kyläsaarenkatu 11 pihalla oleskeleville romaneille.

Leirintäalueista säädetään ulkoilulaissa (22.12.1994/1343), jonka mukaan leirintäalue on sijoitettava ja rakennettava ja sitä on hoidettava, ettei sen käyttö:

1. aiheuta haittaa ja vaaraa terveydelle
2. vahingoita luontoa
3. aiheuta ympäristön pilaantumista ja roskaantumista
4. vähennä merkittävästi ympäristön viihtyisyyttä
5. vaaranna liikenneturvallisuutta eikä
6. loukkaa muualla näihin rinnastettavissa tavalla yleistä etua.

Leirintäalue on sijoitettava siten, ettei se vaikeuta rakennuslaissa tarkoitettujen kaavojen toteutumista.

Leirintäalueella on lisäksi noudatettava, mitä palo- ja henkilöturvallisuudesta sekä terveydellisten haittojen ehkäisemisestä erikseen säädetään ja määrätään.

Ympäristöministeriö antaa tarvittaessa tarkemmat määräykset leirintäalueen ja tilapäisen leirintäalueen vähimmäisvaatimuksista.

Helsingissä leirintäalueiden hallinnosta vastaa liikuntavirasto, josta saadun tiedon mukaan leirintäalueiden vähimmäisvaatimuksina on pidetty Suomen leirintäalueyhdistyksen tasoluokitusta, jonka mukaan leirintäalueet luokitellaan viiteen eri tasoluokkaan. Tasoluokkavaatimukset ovat vähimmäisvaatimuksia, jotka alueet on täytettävä. Alimman tasoluokan vähimmäisvaatimuksia ovat mm:

- leirintäpaikkoja on vähintään 25 kpl ja yhden pinta-alue vähintään 80 m²
- alueella on päivittäinen valvonta ja henkilökunta on tunnistettavissa

20.10.2010

Liite 3.

- seinin erotettuja käymälöitä on erikseen naisille ja miehille
- leirintäalueella on suihkut
- keittotilat ja astianpesupaikat
- järjestetty jätteen lajittelu

Arvioidut perustamiskustannukset ovat Helsingin leirintäalueyhdistyksen mukaan vähintään noin 1milj. euroa.

Leirintäalueen perustamisesta on viimeistään kolme kuukautta ennen toiminnan aloittamista tehtävä kirjallinen ilmoitus alueen sijaintikunnan viranomaiselle, Helsingissä ympäristökeskukselle.

Helsingissä uuden leirintäalueen perustaminen edellyttää rakennusvalvontaviranomaisen poikkeamislupaa koska Helsingin rakennuskaavassa ei ole leirintäalueeksi merkittyä tonttia.

Käytettävissä olisivat seuraavat menettelytavat:

1. Varataan leirintäalueelle asemakaavasta paikka. Asiasta päättää kaupunginvaltuusto, vuosien prosessi valitusmenettelyineen
2. Poikkeamispäätöksellä. Kaupunginhallitus päättää, pitkä prosessi valitusmenettelyineen
3. Tilapäisellä poikkeamispäätöksellä/luvalla, rakennuslautakunta päättää, naapureiden kuuleminen.

Yhteenvetona voidaan todeta, että osoitteessa Kyläsaarenkatu 11 piha-alueella leiriytyvien romanien ongelmaa ei lyhyellä aika välillä voida ratkaista uuden leirintäalueen perustamisella.

Lisäksi todettakoon, että virallisten leirien perustaminen Etelä - Euroopassa on pääsääntöisesti aiheuttanut laittomien leirien syntymistä virallisten leirien lähetyville. Luvallisten leirien perustaminen on näin ollen syventänyt ja vaikeuttanut ongelman ratkaisemista sekä lisännyt samalla romanien syrjäytymistä ja edesauttanut slummien muodostumista.

Jarmo Räihä

Liite 4. Nuorisoasiainkeskuksen työryhmän edustajan esitys matalan kynnyksen leiripaikasta Kaupunginjohtajan asettama työryhmä kerjäläisongelman käsittelemiseksi

Liite työryhmän raporttiin Linjauksia kerjäläisongelman käsittelemiseksi Helsingissä (18.4.2011):

Ehdotus väliaikaisesta kevytmajoituksen järjestämisestä Suomen rajojen ulkopuolelta saapuville vähävaraisille ja ilman majoituspaikkaa oleville henkilöille kesällä 2011 sekä toiminnan jatkokehittelystä:

Nopeasti pystytettävä ja helposti purettava matalan kynnyksen leiripaikka

Taustaa:

Ensimmäiset EU:n vapaa liikkuvuus-periaatteen mukaisesti kulkevat romanit, erityisesti Bulgariasta, Moldovasta ja Romaniasta saapuivat Suomeen 2007. Kesällä 2010 Helsingissä romaneja oli noin 400 eripituisia jaksoja.

Peruslähtökohtana on, kuten työryhmän varsinaisessa raportissa todetaan, "että Euroopassa kiertäviä romaneita ovat parhaiten autettavissa omissa kotimaissaan". Ennen kuin romanien lähtömaan olosuhteet saadaan kuntoon, romanit liikkuvat eri puolella Eurooppaa, myös Helsingissä.

Ilmiö on toistaiseksi tullut jäädäkseen. Ihmisoikeuksien ja ihmisarvoisen kohtelun näkökulmasta vastuu ilmiön hoitamisesta on kaikilla EU:n jäsenmailla. Romanien liikkumisen taustalla vaikuttavat äärimmäinen köyhyys, näköalattomuus ja laaja-alainen syrjintä.

Työryhmän asiantuntijakuulemisessa mm. vähemmistövaltuutetun mukaan on kiinnitettävä huomiota siihen, että perus- ja ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle Suomen lainkäyttöpiirissä olevalle, eikä pelkästään Suomen kansalaisille tai suomessa vakituisesti asuville henkilöille. Monet kansalaisjärjestöt mm. romani- ja ihmisoikeusjärjestöt ovat vedonneet päätöksentekijöihin eurooppalaisen ihmisoikeusongelman ratkaisemiseen.

Yksi keskeisistä ongelmista Helsingissä on romanien majoittuminen. Työryhmä on linjannut, että leirintäalueen perustaminen tiettyä kansanryhmää varten ei ole tasapuolisen kohtelun näkökulmasta tarkoituksenmukaista eikä myöskään kestävä ratkaisu ongelmaan. Linjauksesta voidaan olla samaa mieltä, mutta majoittumiskysymystä voidaan ratkaista uudella tavalla ja panostaa viranomaisten sekä kolmannen sektorin yhteistoimintaan uudenlaisen ratkaisun kehittämiseksi.

Tiedetään myös, että romaneja ei missään suhteessa kohdella tasapuolisesti. Romanien mahdollisuuksia ihmisarvoiseen elämään voidaan tarkastella positiivisen diskriminaation periaatteen pohjalta. Positiivinen diskriminaatio tarkoittaa mm. sitä, että huonommat lähtökohdat kompensoidaan antamalla ylimääräistä tukea ja apua. Näin pyritään luomaan ihmisille ja ryhmille yhtäläiset mahdollisuudet ja edellytykset käyttää yhteiskunnan ja eri toimijoiden tarjoamia mahdollisuuksia. Myös yhdenvertaisuuslaissa viitataan syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseen tai lievittämiseen ns. positiivisella erityiskohtelulla.

Ulkoministeriön työryhmän ehdotuksissa (24.3.2011) painotetaan sekä kansallisen että kansainvälisen kolmannen sektorin toimintaa romanien olojen parantamiseksi sekä lähtö- ja tulomaissa tulisi tukea.

Liite 4. Nuorisoasiainkeskuksen työryhmän edustajan esitys matalan kynnyksen leiripaikasta

Helsingin kaupungin alueella on kolme 3. sektorin toimijaa, jotka ovat tehneet ansiokasta työtä Helsinkiin saapuvien romanien keskuudessa:

1. Helsingin diakonissalaitos

Helsingin Diakonissalaitoksen Rom po drom -projekti päättyi toukokuun lopussa 2010. Hanketta tuki Helsingin kaupunki. Hankkeessa mm.:

- tutkittiin romanien mahdollisuuksiaan työnsaantiin ja selvitettiin heidän asumisoloihin
- arvioitiin akuutteja, välittömiä toimenpiteitä edellyttäviä humanitaarisen avun tarpeita
- kartoitettiin lasten ja vanhusten tilannetta
- selvitettiin kerjäläisten taustaa ja heidän kotimaan olosuhteita
- informoitiin suomalaisesta yhteiskunnasta ja Suomen oloista, kuten työllistymisen edellytyksistä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista

Projekti toteutettiin katutason jalkautuvana työnä. Diakonissalaitos palkkasi projektiin kaksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaista.

Projektin päätyttyä diakonissalaitos on jatkanut katutason jalkautuvaa työtä ja erityisesti projektityöntekijät Marjatta Vesalainen ja Anca Enache ovat tehneet merkittävää työtä romanien keskuudessa. He ovat auttaneet ja tukeneet romaneja arkipäivän ongelmissa. Virallisesti avaamattomassa Pääskylänrinteen päiväkeskuksessa on käynyt lukuisia romaneja saamassa neuvoja, pesemässä pyykkiä ja hoitamassa viranomaisasioita sekä levähtämässä ja peseytymässä.

2. Vapaa katto ry ja Vapaa liikkuvuus-verkosto (Oikeudet ilman rajoja ry)

Vapaa katto ry:n ja Vapaa liikkuvuus-verkoston nuoret ja nuoret aikuiset ovat tehneet pyyteetöntä vapaaehtoistyötä romanien ihmisoikeuksien ja ihmisarvoisen kohtelun näkökulmasta.

Vapaa liikkuvuus-verkosto on nostanut julkiseen keskusteluun ja ottanut kantaa moniin siirtolaisuuteen, turvapaikanhakijoihin ja muihin maahan muuttajia koskeviin kysymyksiin. Lisäksi verkosto on järjestänyt tilaisuuksia, joissa on keskusteltu kyseisistä teemoista sekä auttanut siirtolaisia, turvapaikanhakijoita ja muita maahan muuttajia arkipäivän ongelmissa.

Vapaa liikkuvuus-verkosto on yhteistyössä Vapaa katto ry:n kanssa tarjonnut romaneille vuodesta 2009 sosiaalikeskus Sataman piha-alueelle mahdollisuuden majoittumiseen.

Sosiaalikeskus Sataman toiminta on perustunut täysin vapaaehtoisuuteen eikä ongelmilta ole vältytty. Turvallisuuteen ja roskaamiseen liittyvät kysymykset ovat olleet säännöllisesti esillä sekä kaupunkilaisten keskusteluissa että median otsikoissa.

Romanit itse sekä Helsingin diakonissalaitoksen projektityöntekijän ja nuorten järjestöjen kautta ovat ilmaisseet, etteivät he halua käyttää helsinkiläisten veronmaksajien rahoja majoitukseen. Romanit toivovat paikkaa, jossa he voivat olla rauhassa ja joka on heille taloudellisesti mahdollista. Paikkana käy alue, jossa on mahdollisuus saada sähköä ja vettä. Romanit ovat maksaneet sosiaalikeskus Sataman piha-alueen sähkö- ja jätekustannuksista.

Liite 4. Nuorisoasiainkeskuksen työryhmän edustajan esitys matalan kynnyksen leiripaikasta

Peruslähtökohtana tulisi olla se, että kyseessä olisi omatoiminen leiri, johon sovitaan leirytyjien keskuudesta vastuuhenkilöt ja kannustetaan leirytyjiä omatoimisuuteen. Leirin ylläpito toteutettaisiin yhteistyössä kaupungin, kolmannen sektorin toimijoiden ja romanien kanssa, jolloin toiminta perustuu osittain vapaaehtoistyöhön ja vertaistukeen.

Väliaikaisen kevytleiriytymisen organisoiminen yhteistyöllä 3.sektorin toimijoiden ja kaupungin kesken mahdollistaisi sosiaalikeskus Satamassa ilmenneiden ongelmien minimoimisen. Tavoitteena on yhdistää romanien oma vastuu sekä 3. sektorin toimijoiden ja kaupungin asiantuntemus. Erityisesti 3. sektorin toimijoilla on valtava käytännön kokemus toimimisesta romanien kanssa.

Ehdotus:

Edellä mainittujen 3. sektorin järjestöjen ja yhteistyössä mm. romani- ja ihmisoikeusjärjestöjen sekä Helsingin kaupungin kesken ryhdytään toimeen ja osoitetaan kesäksi 2011 nopeasti pystytettävä ja helposti purettava matalan kynnyksen leiripaikka sekä sovittava jatkokehittelystä.

Konsepti:

Vaihtoehto 1:

Perustetaan kevyin toimin ja pienin kustannuksin leirialue, johon kaupunki järjestäisi bajamajat, jäteastiat, vesipostin, sähkön ja ensisammutuskaluston tai perustetaan konttileiri, jossa on viemäriin ja vesiliittymään liitettävä huoltokontti. Vastaavia käytetään rakennustyömailla. Huoltokontissa on saniteetitilat sekä mahdollisuus kevyeen ruoanlaittoon. Kontin tai kontit, jäteastiat, ensisammutuskaluston ja sähkön huolehtisi kaupunki. Leirin valaistusta voi toteuttaa edullisilla led-valoilla.

Vaihtoehdon toteuttamisessa konsultoidaan palo- ja ympäristöviranomaisia siten, että leiri täyttää olemassa olevat viranomaismääräykset. Leirytyjät, vapaaehtoistyöntekijät ja mahdolliset muut työntekijät (palkkatuetut) koulutetaan ensisammutuskaluston käyttöön..

Majoituksesta peritään omakustannemaksua (sähkö-, jäte- ja vesimaksut).

Vaihtoehto 2:

Vaihtoehto 1:n mukainen toiminta kehitetään osaksi Rastilan Campingin toimintaa.

Pelissäännöt:

Alueelle laaditaan kaikkia koskevat pelissäännöt.

Sijainti:

Tällä hetkellä tyhjänä ovat joutomaat tai satama-alueet, jotka soveltuvat tilapäiskäyttöön. Tavoitteena on huomiota herättämätön paikka, jossa olisi hyvät edellytykset esim. viranomaiskontrolliin ja infrastruktuuriin.

Kesäksi 2011 sopiva paikka voisi löytyä esim. Kyläsaaren alueelta kierrätyskeskuksen takamaastosta, jossa on tyhjiä satamatoiminnoilta vapautuneita kenttiä tai

Liite 4. Nuorisoasiainkeskuksen työryhmän edustajan esitys matalan kynnyksen leiripaikasta vastaanottokeskuksen piha-alueelle tai Rastilan Campingin alueelle.

Työryhmän linjaus romanien majoitukseen ja leirytymiseen sekä Rastila Campingin lausunto:

Työryhmän linjauksissa todetaan, että Euroopan unionin kansalaisten vapaan liikkuvuuden direktiivin perusteella EU-kansalaisella on oikeus oleskella tämän direktiivin perusteella toisessa jäsenmaassa 3 kk rekisteröitymättä. Samoin todetaan, että lähtökohtana on, että Helsingissä ja Suomessa oleskelevalla tulee tullessaan olla riittävät varat elämiseen, myös majoitukseen. Kaikilla liikkuvilla kansalaisilla on mahdollisuus käyttää virallisia majoitus- ja leirytymispaikkoja.

Rastilan Camping on Helsingin ainoa virallinen leirytymisalue. Romanien köyhyydestä johtuen leirintäalueen kustannukset ovat koituneet kynnyskysymykseksi eikä heillä ole varaa kyseisiin kustannuksiin. Tällöin leirytymiseen olisi löydettävä kevyempi ratkaisu.

Rastilan Camping on tehnyt kirjallisen lausunnon romanien sijoittumisesta leirintäalueelle ja lausunnossa todetaan, että Rastila Camping on luokitukseltaan neljän tähden leirintäalue, jota voidaan verrata hotellien toimintaan. Lausunnossa luetellaan romanien asumiseen leirintäalueella liittyvät riskitekijät: huonokuntoiset vaunut ovat turvallisuusriski, romanien yhteisöllisyys erityisesti yhteisten tilojen käytössä aiheuttaa samojen tilojen käyttäjissä turvattomuutta, majoittuminen lisää muiden ulkomaalaisten romanien luvatonta oleskelua, poliiseille tehdyt rikosilmoitukset lisääntyvät ja romanien siisteysnormisto muodostuu ongelmaksi.

Lausunnossa tuodaan esimerkkejä romanien majoittumiseen liittyvässä ongelmakentässä: tarpeiden tekeminen huoltorakennuksen ulkopuolella, tarpeiden tekeminen pöntön reunoilla seisten, roskaaminen, lokkien ruokkiminen vaunualueella, maksujen maksamatta jättäminen sovittuun ajankohtaan mennessä, maksujen kokonaan maksamatta jättäminen, pyykin peseminen ja kuivattaminen muualla kuin siihen tarkoitettussa tiloissa, hiljaisuuskiellon noudattamatta jättäminen, ulkopuolisten majoittaminen alueella jne.

Lausunto osoittaa hyvin majoittumisen ongelmallisuuden. Tästä syystä majoittumiseen liittyvien lieveilmiöiden ratkaiseminen monitoimijaisella yhteistyöllä olisi erityisen tärkeää. Majoittumisen tai leirytyksen yhteyteen olisi järjestettävä tukea, apua ja informaatiota yhteistyössä Pääskylänrinteen kohtaamispaikan kanssa sekä jalkautuvalla ja etsivällä työmuodolla.

Jatkokehittäminen:

Matalan kynnyksen leirintäalue-konseptia voisi kehittää yhteistyössä arkkitehtiopiskelijoiden kanssa. Opiskelijatyönä (esim. Taik, TKK, Aalto-yliopisto yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa) voisi toteuttaa tutkimushankkeen, jossa etsitään kevyitä asumisratkaisuja ja uusia sosiaalisen asumisen innovaatioita asunnottomien ja marginaaliryhmien elämänlaadun parantamiseen ja kaupunkisegregaation hallintaan.

Hankkeessa etsittäisiin vastaavia kansainvälisiä esimerkkejä ja hyviä käytänteitä. Hankkeen voisi yhdistää World Design Capital WDC 2012 innovatiivisten ideoiden joukkoon.

”Kaupunkisuunnittelu ja arkkitehtuuri, teollinen muotoilu ja myös palvelujen kehitykseen sovellettu laajasti ymmärretty design on keskeisessä osassa Helsingin ja helsinkiläisten

Liite 4. Nuorisoasiainkeskuksen työryhmän edustajan esitys matalan kynnyksen leiripaikasta palvelujen sekä muiden hyödykkeiden kehitystyössä.” <http://wdc2012helsinki.fi/etusivu>

Kerjäläiskysymystä käsittelevä työryhmä kuuli lukuisia asiaintuntijoita ja näissä esityksissä ehdotettiin lukuisia toimenpiteitä romanien tilanteen parantamiseen: suomen kielen intensiivikursseja ja kurssimuotoista koulutusta sellaisille aloille, joilla tällä hetkellä on suurin työvoimapula, dialogin käyminen romanien kanssa huomioiden romanikulttuurin erityispiirteet, vastavuoroisuuden periaatteen toteuttaminen, kolmen kuukauden oleskelun aikana ohjausta ja neuvontaa oikeuksista ja velvollisuuksista yhteiskunnassa sekä asuntoasioihin, kieleen ja koulutukseen, lasten koulunkäynnin ja neuvolapalvelujen turvaaminen. Useat asiaintuntijat korostivat kansalaisjärjestöjen roolin vahvistamista palvelujen tarjoamisessa, koska heidän on monesti helpompaa saavuttaa marginalisoitujen ihmisten luottamus.

Lopuksi:

Ulkoasiainministeriö on julkaissut työryhmäraportin 3.3.2011 **Suomen tavoitteiksi eurooppalaisen romanipolitiikan edistämiseksi** (Suomen eurooppalaisen romanipolitiikan käsikirja), jossa tuodaan esiin mm. seuraavaa:

Suhtautuminen romanien liikkumiseen EU:n sisällä

”Paremmat elintason tavoittelu on kautta aikojen johtanut siirtolaisuuteen. EU:n piirissä liikkuvuuteen jopa rohkaistaan. Vaikka osa tällä hetkellä Euroopassa liikkuvista romaneista harjoittaa kerjäämistä, jotkut syyllistyvät omaisuusrikoksiin ja monet asuvat väliaikaisissa leireissä, ei liikkuvien romanien joukko ole yhtenäinen. Joukossa on myös pysyvämpää siirtolaisuutta etsiviä perheitä. Romanien liikkumisen taustalla vaikuttavat äärimmäinen köyhyys, näköalattomuus ja laaja-alainen syrjintä.”

Euroopan neuvoston romani-asiainkomitea käsittelee syksyn 2010 kokouksessaan romanien siirtolaisuutta sekä vapaata liikkuvuutta ja antoi mm. seuraavanlaisia suosituksia:

”Paikallis- ja alueellisia viranomaisia jäsenmaissa tulisi rohkaista työskentelemään työviranomaisten, kansalaisjärjestöjen, mukaan lukien romanijärjestöt, ja paikallisten työnantajien kanssa päämääränä integroida romanikansalaiset paikalliseen työelämään. Samoin alue- ja paikallisviranomaisia tulisi rohkaista sellaisten kuntien välistä verkostoitumista, joissa on erityisen paljon romanisiirtolaisia, hyvien käytäntöjen vaihtamiseksi romanisiirtolaisuuden hallinnassa.”

Suomen ensimmäinen romanipoliittinen ohjelma valmistui joulukuussa 2009. Romanipoliittisen ohjelman tavoitteena on edistää romanien yhdenvertaisuutta ja osallisuutta elämän eri alueilla. Kansallinen romanipoliittinen ohjelma vastaa kansainvälisten järjestöjen suosituksiin romanipolitiikan kehittämiseksi jäsenvaltioissa.

Tavoitteena on, että Suomi nousee edelläkävijäksi romaniväestön yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämiseksi Euroopassa vuoteen 2017 mennessä.

Leena Ruotsalainen, Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus
Kaupunginjohtaja Jussi Pajusen asettaman kerjäläiskysymystä käsittelevän työryhmän jäsen

Kaupunginhallitus

MUISTIO LUVATTOMIEN LEIRIEN PURKAMISESTA KYLÄSAARESSA SEKÄ KALASATAMASSA

Kalasatama, Englantilaiset kalliot

Niin sanotussa Kalasataman Englantilaisenkallion leirissä on ollut majoittautuneena Itä-Euroopasta, ensisijaisesti Romaniasta kotoisin olevia henkilöitä jo kesästä 2008 alkaen. Leiri-alue on kaupungin toimesta silvottu ennen viimeisintä, 27.10.2009 tapahtunutta purkua kahdesti, syksyllä 2008 sekä keväällä 2009. Kuluneen syksyn aikana alueelle on rakennettu vanereista kevyitä asuinrakennelmia sekä alkeellisia lämmitysjärjestelmiä. Alueella ei ole wc- tai suihkutiloja, ruuanvalmistus on tapahtunut nuotiolla avotulella. Viime aikoina alueella on majoillut noin kymmenen henkilöä.

Leirin asukkaille annettiin tiedote purkamisesta viikkoa aiemmin ja liikkuvaan väestöön suuntautuvan katutyöprojekti Rom po dromin työntekijät käänsivät tiedotteen leirin asukkaille. Tätä aiemmin leirin asukkaille oli tiedotettu projektin toimesta myös siitä, että rakentaminen kaupunki-alueella on luvanvaraista. Alueella ei viimeisimmän tiedon mukaan ole oleskellut alaikäisiä lapsia. Itse purkutilanne sujui rauhallisesti.

Alueella olevat henkilöt saivat tiedon majoittumismahdollisuudesta Rastilan leirintäalueella. Myös Romanian suurlähetystö on listannut Helsingin edullisia majoitusvaihtoehtoja.

Kyläsaari, sosiaalikeskus Satama

Kyläsaarella sijaitsevassa kaupungin nuorisosiankeskuksen Vapaa katto ry:lle vuokraaman talon pihasa on kevästä 2009 lähtien majoillut Romanian romaneja em. järjestön luvalla pääosin asuntovaunuissa. Kesän ja alkusyksyn aikana pihaan rakentui kevyitä vanerirakennelmia sekä pihaan välittömään läheisyyteen hylätty kontti oli otettu käyttöön. Konttiin ja rakennelmiin oli vedetty laittomia sähkövetoja. Kontti ja laittomat sähkövedot purettiin kaupungin toimesta pihasa 26.10.2009. Sitä tiedotettiin Vapaa Katto ry:lle noin viikko etukäteen. Kaupunki oli pyytänyt poliisin virka-apua alueen siivoamisen varmistamiseksi.

Piha-alueelle jäi edelleen Vapaa katto ry:n luvalla matkailuvaunuja joissa on majoittuneena yhteensä muutama kymmenen henkilöä. Ruuan valmistus alueella tapahtuu pääosin nuotiolla. Pihassa oleskelevien on mahdollista käyttää talon wc- ja suihkutiloja silloin, kun talossa on em. järjestön edustajia paikalla. Vapaa Katto ry:llä on toistaiseksi voimassa oleva vuokrasopimus taloon. Talo on tulevaisuudessa tarkoitus purkaa satama-alueen muutostöiden myötä.

Leirien purkamisperusteet

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Tilinro	Y-tunnus
Helsingin kaupunki Hallintokeskus, PL 1 00099 HELSINGIN KAUPUNKI hallintokeskus@hel.fi	Pohjoisesplanadl.11-13 Helsinki 17 http://www.hel.fi	+358 9 1641	+358 9 655 783	800012-62637	0201256-6 Alv.nro FI02012566

Helsingin kaupungin alueella leirytyminen on sallittua vain sille varatulla alueella. Kaupunkialueelle näkyville paikoille rakennetuista leireistä ja erityisesti niiden roskaisuudesta, käymäläjätteistä ja avotulien tekemisestä on tullut kaupungille valituksia viikoittain, poliisille päivittäin. Poliisin mukaan tulenteossa on käytetty palavia nesteitä sekä palamisessa ja sytyttämisessä käytettäviä kaasuja.

Pysyväisluonteinen ulkona asuminen aiheuttaa aina viranomaisvalvonnan tarpeen. Maankäyttö- ja rakennuslaki ulottuu myös kevyempiin rakennelmiin. Luvanvaraista on myös asuntovaunun tai vastaavan pitäminen paikallaan sellaista käyttöä varten, joka ei liity tavanomaiseen retkeilyyn muualla kuin sille osoitetulla alueella.

Pelastuslainsäädännön näkökulmasta leirien purkamista on syytä perustella turvallisuusnäkökulmasta, koska alueelle rakennetut rakennelmat eivät täytä pysyvään asumiseen tarkoitettujen rakennusten paloturvallisuudelle asetettuja minimivaatimuksia. Pelastuslainsäädännössä korostuu asumiseen liittyvissä kysymyksissä erityisesti tulipalon syttymisen ja leviämisen vaaran vähentäminen, tulipalon havaitseminen sekä asujien poistumahdollisuudet. Rakennelmissa käytettyjen materiaalien syttyvyys- ja palamisominaisuuksia ei tiedetä, mutta todennäköisesti rakennelmat voivat palaa nopeasti ja siten aiheuttaa rakennelmien sisällä ja lähistöllä oleskeleville hengenvaaran. Nestekaasujen ja avotulen käyttäminen alueella yhdistettynä erilaisiin materiaaleihin, aiheuttaa selkeän tulipalon syttymisen riskin. Nestekaasusäiliön räjähtäminen tulipalotilanteessa aiheuttaa vaaraa niin pelastushenkilöstölle kuin laajemmaltikin ympäristöön.

Avotulen tekeminen on aina kiellettyä ilman maanomistajan lupaa. Kunnat voivat antaa omia ympäristönsuojelulakiin perustuvia määräyksiään riippumatta siitä ollaanko taajamassa vai haja-asutusalueella. Tällä perusteella esim. Helsingissä on kielletty risujen, hakkuutähteiden ja lehtien avopoltto.

Saniteettitilojen puute aiheuttaa terveyshaittoja yksilöille ja ympäristölle. Asetusten mukaisen jätehuollon puute lisää tautivaaraa myös tuhoeläinten, esimerkiksi rottien osalta.

Majojen purkamisesta ja siivoamisesta tulee merkittäviä kuluja rakennusvirastolle. Mitä pidempää majat saavat maastossa olla, sitä kalliimmaksi siivous tulee. Tästä johtuen kaikki majat puretaan mahdollisimman nopeasti.

Kantaväestön maastoon rakentamista tilapäismajoituksista ei ole tullut toimenpidepyyntöjä viime aikoina poliisille tai kaupungin virastoille. Nämä eivät ole muutoinkaan sijainneet näkyvästi kaupunkialueella. Kaupunki on kuitenkin ryhtynyt toimenpiteisiin majojen purkamiseksi kuntalaispalautteen tai omien työntekijöiden havaintojen perusteella.

Rakennusvirasto on käyttänyt Siisti Stadi - projektia rakennelmien purkamisessa ja siistimisessä. Vuosien aikana on muodostunut toimintatavaksi, että majoihin viedään kirje. Kirjeessä ilmoitetaan, että majat poistetaan 7 vuorokauden kuluessa. Samalla HKR on ilmoittanut sosiaalivirastolle majoista. Viimeksi majoja on purettu mm. Tukutorin läheisyydestä keväällä 2009. Suurempi suomalaisten rakentama mökkikylä purettiin Malmin lentokentän läheisyydessä vuosituhannen vaihteessa kiinteistöviraston tonttiosaston toimesta. Alueen kunnostuskustannukset olivat kymmeniä tuhansia markkoja.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Tilinro	Y-tunnus
Helsingin kaupunki Hallintokeskus, PL 1 00099 HELSINGIN KAUPUNKI hallintokeskus@hel.fi	Pohjoisesplanadi 11-13 Helsinki 17 http://www.hel.fi	+358 9 1641	+358 9 655 783	800012-62637	0201256-8 Alv.nro FI02012566

Sosiaaliviraston tiedossa ei ole tällä hetkellä pysyviä asunnottomien rakentamia tilapäismajoituksia. Tähän on päästy asunnottomien etsivää sosiaalityötä kehittämällä.

Helsingin kaupungin hallintokuntien yhteisohjeistuksella luvattomien leirien purkamisesta on pyritty huomioimaan edellä mainitut lait ja ohjeistukset ja yhdenmukaistamaan viranomaistoimintaa.

Muille EU – kansalaisille myönnettävä sosiaalihuolto

Julkisuudessa on käsitelty viime aikoina Helsingin kaupungin velvollisuutta järjestää puretuissa leireissä oleskelleiden asuminen. Yleisesti voidaan todeta, että Helsingissä luvattomissa leireissä asuneet henkilöt ovat oleskelleet täällä Euroopan unionin kansalaisten vapaan liikkuvuuden direktiivin mukaisesti. Euroopan unionin kansalaisen vapaan liikkuvuuden perustana on periaate siitä, että henkilö tulee toimeen omillaan eikä vastaanottavan jäsenvaltion kustannuksella.

Helsingin kaupungin alueella oleskelevien alaikäisten osalta lastensuojelun tarve selvitetään aina tapauskohtaisesti ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin. Sosiaalivirasto järjestää mahdollisuuden tilapäismajoitukseen silloin kun se on ilmeisen tarpeellista lastensuojelun näkökulmasta. Näissä tilanteissa tarkoituksena ei ole mahdollistaa ulkomaalaisen henkilön tai hänen läheistensä oleskelun jatkumista Suomessa toimeentulotuen turvin.

Aikuisten ulkomaalaisten osalta sosiaalihuollon piiriin yhteyttä ottavien kohdalla käytetään aina tapauskohtaista harkintaa ja ensisijaisesti selvitetään henkilön tosiasiallinen mahdollisuus järjestää itse paluu kotimaahan tai tilapäinen majoittuminen. Mikäli henkilöllä itsellään ei ole mahdollisuutta edellä mainittuihin, kehoitetaan häntä ottamaan yhteyttä kotimaansa lähetystöön.

Kiireellistä sairaanhoitoa annetaan kaikille sitä tarvitseville. Sisäasianministeriön julkaisun Katukerjääminen ja viranomaisyhteistyö (Sisäasianministeriön julkaisu 21/2008) mukaan ongelmaksi saattaa muodostua se, ettei EU-maasta tulleella kerjäläisellä ole eurooppalaista sairaanhoitokorttia eikä varoja kustantaa itse hoitoaan, jolloin kustannusten takaisin perintä vaikeutuu. Näissäkin tapauksissa tulee ensisijaisesti neuvotella sairaanhoitoa tarvitsevien henkilöiden lähetystöjen kanssa ja ohjata apua tarvitsevia ottamaan itse lähetystöihinsä yhteyttä. Kaupunki tekee myös aktiivisesti yhteistyötä lähetystöjen kanssa.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Tilinro	Y-tunnus
Helsingin kaupunki Hallintokeskus, PL 1 00099 HELSINGIN KAUPUNKI hallintokeskus@hel.fi	Pohjoisesplanadi 11-13 Helsinki 17 http://www.hel.fi	+358 9 1641	+358 9 655 783	800012-62637	0201256-6 Alv.nro FI02012566

SUOMEN ROMANIJÄRJESTÖJEN YHTEINEN JULKILAUSUMA

Sisäasiainministeri Anne Holmlundille, Ministerin asettamalle kerjäläisselvitystyöryhmälle, sen puheenjohtajalle: Valtiosihteeri Antti Peltoniemi, valtioneuvostolle, eduskuntapuolueille, puolueiden puheenjohtajille, eduskuntaryhmien puheenjohtajille, Helsingin Kaupunginjohtaja Jussi Pajuselle, Helsingin Kaupunginhallitukselle, sekä medialle koskien kerjäläislakia:

KERJÄÄMISEN KIELTÄVÄ LAKIALOITE JÄRJESTYSLAIN MUUTTAMISEKSI ON EU LAINSÄÄDÄNNÖN VASTAINEN

Joka kuudes EU:n kansalainen (80 milj. ihmistä) elää köyhyysrajan alapuolella. Myös Suomessa tulot ovat voimakkaassa kasvussa. Pienituloisiin kuuluu jo v. 2007 yli 700.000 ihmistä eli 13,5 % väestöstä. Cusilla EU-mitareilla köyhiä on kuitenkin Suomessa enemmän eli 920 000. Tämä on huolestuttava kehityssuunta. Vetoamme Teihin Suomen romanijärjestöinä, että EU:n jäsenmaiden pääväestön köyhyyteen suututtaisiin voimakkaita, konkreettisia keinoja kansallise-la, sekä eurooppalaisella tasolla.

EU:n alueella elää väestöstön lisäksi 12 - 15 miljoonaa romania. Heistä suurin osa elää myös köyhyysrajan alapuolella. Romanikerjäläisten liikkeellelähtö eri puolille Eurooppaa, on osoitus romanien epätoivoisesta tilanteesta lähtömaissa. Vuosi 2010 on nimetty EU:ssa köyhyys- ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan teemavuodeksi.

Eurooppalainen köyhyys on tuonut tullessaan romaneihin suuntautuvia huolestuttavia ilmiöitä: Euroopan Unionin romaniasioiden toisessa huippukokouksessa Espanjan Cordobassa (2010), EU:n ihmisoikeuksien ja sosiaalisten oikeuksien komissaarit Vivianne Reding ja Laszlo Andor totesivat, että Euroopan 12-15 miljoonaa romaniin kohdistuu rotusyrjintää ja he kokevat usein vakavaa rakenteellista syrjintää, köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä. Komissaarit haastoivat EU jäsenmaita käyttämään tehokkaammin hyödyksi rakennerahastojen ja Euroopan sosiaalirahaston muodostamia mahdollisuuksia romanien aseman kehittämässä sekä lähtömaissa että vastaanottavissa maissa.

Sekä EU:n, että Euroopan neuvoston vahvistamat Euroopan romaniväestön asemaa koskevat suositukset edellyttävät, että romaneita kuullaan heitä itseään koskevassa kehittämistyössä ja/tai lainsäädännöllisten uudistusten yhteydessä *Recommendation Rec(2008) on policies for Roma and/or Travellers in Europe* (adopted by the committee of Ministers on 20 February 2008 at the 1012th meeting of the Ministers' Deputies).

Suomen romanijärjestöt edellyttävät, että sisäasiainministeri Anne Holmlundin äskettäin asettama työryhmä kuulee työnsä yhteydessä romanijärjestöjä, ja niiden riippumattomia asiantuntijatahoja, kuten Euroopan neuvoston romaneita koskeva yleissuositus edellyttää. Yleissuosituksen mukaan heitä tulee kuulla säännönmukaisesti kaikessa Euroopan romaneita koskevassa viranomaisten hallintotyössä kuin myös eduskunnan lainsäädäntötyössä.

Suomen romanijärjestöt eivät hyväksy kerjäämisen kieltävää lakialoitetta (24/2010Op), jonka lähtökohdana on järjestyslain muuttaminen. Lakimuutosaloite liittyy pääosin Suomeen tullessiin kadulla kerjääviin romanialaisiin tai romanitaustaisiin köyhyyssiirtolaaisiin ja se on luonteeltaan syrjivä.

Voimassa oleva järjestyslain säädäntö antaa ja nyt poliisille riittävät oikeudet puuttua rikolliseen ja/tai yleisesti häiritsevään toimintaan. Kerjäläiset eivät käytä Suomen sosiaalipalveluja kuin poikkeustapauksissa, he elättävät itsensä mm. kerjäämällä, romujen keräämisellä, musiisoimalla ja kerjäämällä tyhjiä pulloja.

Romanijärjestöt kehottavat lakialoitteen laatijoita ja kannattajia ottamaan huomioon seuraavat FY:n perustamissopimuksen artikkelit 3, 6, 7, 13, 29 ja 149, sekä EU:n direktiivin 2000/43/EY⁴¹ uudista laia etnisesti alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta, jossa kielletään etniseen alkuperään perustuva syrjintä jo ta tämä lakialoitte rikkoo; sekä kansallista vähemmistöjen suojelua koskevan Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksen 4 artiklan sekä Euroopan yleissopimuksen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamisesta.

Suomen romanijärjestöt edellyttävät Suomen valtiota ja sen hallitukselta seuraavaa:

konkreettisten toimenpiteiden ja ehdotusten aikaan saaminen Suomen hallituksen taholta kansallisille ja EU-tasolle Euroopan romanien yhdenvertaisuuden toteutumiseksi niin, että riittävät perusoikeudet ja ihmisoikeudet taataan kaikissa EU:n jäsenmaissa. Tarvitaan myös riittävä seurantajärjestelmä EU:n tasolla sekä kansallisilla tasoilla jäsenmaissa.

Romanijärjestöt vetoavat seuraaviin FY:n ministerineuvoston Euroopan romaniväestön integraation kehittämistä koskevia loppupöytäelmiä (2007, 2008, 2010/2947), Euroopan parlamentin päätöslauselmia romanien tilanteesta Euroopan unionissa; P6_TA(2005)0151 sekä Euroopan parlamentin päätöslauselmaan Euroopan unionin strategiasta P6_TA(2008)0035 romaniasioissa, joissa EU edellyttää että sen jäsenvaltiot ottavat huomioon mm. seuraavat näkökulmat:

- Euroopan romanien enemmistöstä EU:n laajentumisten myötä on tullut Euroopan unionin kansalaisia, joilla on unionin kansalaisille kuuluva oikeus liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella,
- EU on kehottanut jäsen- ja ehdokasvaltioita tiukentamaan kansallista lainsäädäntöään ja hallintotoimiaan, joilla torjutaan nimenomaisesti romanivihaa ja kielletään rotuun perustuva suorainen tai välillinen syrjintä ja syrjäytettömyys kaikilla julkisen elämän aloilla
- romanialkuperää oleville siirtolaisille on tarpeen varmistaa tasavertaiset sosiaaliset ja poliittiset oikeudet
- ottaa huomioon, että erityisen haavoittuvassa asemassa ovat monet romanit ja romaniyhteisöt, jotka ovat päättäneet asettautua jäsenvaltioon, jonka kansalaisia he eivät ole,
- kehottaa sekä kansallisia, että Euroopan tason poliittisia puolueita tarkistamaan puoluerakenteitaan ja menettelyjään poistaakseen kaikki esteet, jotka suoraan tai välillisesti häiritsevät romanien osallistumista, ja ottamaan romanien täydelliseen integraatioon tähtäävät toimet yleiseen poliittiseen ja sosiaaliseen ohjelmaansa.

Suomen romanijärjestöjen näkemyksen mukaan romanilta koskettavat kerjäläiskysymykset ovat osa laajaa eurooppalaista köyhyysilmiötä, johon tulee etsiä yhteisiä kansainvälisiä ratkaisukeinoja:

- a. yhteisen romanipoliittikan strategian luomiseksi Euroopan unionin piirissä, sekä

- b. luomalla EU:n jäsenmaille yhteinen romaniväestön asemaa koskeva kehittämissrahasto, jonka integraatiotavoitteiden toimeenpanoa seurataan EU tasoisesti, kuin myös
- c. vahvistamalla jäsenvaltioiden ja romanitahojen yhteistyötä kansallisella tasolla, sekä EU:n Komission piirissä toimivan Euroopan Romanien Integraatio foorumin työn kautta.

Helsingissä 21.6.2010

Suomen valtakunnalliset romanijärjestöt:

Elämä ja Valo ry, Kromana ry, Nevo Roma ry, Romanitaiteen keskus ry, Romano Missio ry, Suomen Romaniyhdistys ry, sekä

Suomen Romanifoorumi Fintiko Romano Forum FRF:n jäsenyhdistykset:

Imatran romaniyhdistys ry, Jyväskylän Romaninuoret ry, Savonlinnan Seudun Romaniähetys ry, Jyväskylän Romaninuoret ry, Äänekosken romanit ry, Vantaan Romaniyhdistys ry, Oulun Romaniasian yhdyshenkilöt ry, Suomenselän romanit ry, Pohjois-Suomen romanit ry, Romanikulttuurikeskus ry, Varkauden Romanit ry, Pääkaupunkiseudun romaninuorten tuki ry, sekä

Suomen Romanitaiteilijoiden Verkosto (SRV); Rainer Friman, Pellmannet & Benja-yhtye; Kyösti Roth, Emu Enroth, Jean-Benjamin Roth, ja Sebastian Ahlgren

Lisätietoja antavat: Romaniasian neuvottelukunnan varapuheenjohtaja, Romano Missio ry:n varapuheenjohtaja, Sosiaalineuvos Válnö Lindberg, puh: 045-678 3386

Suomen Romanifoorumi FRF jäsenjärjestöjensä edustajana toiminnanjohtaja Miranda Vuolasanta, puh: 044-3377102

Suomen Romanitaiteilijoiden verkoston edustaja Muusikko Kyösti Roth, puh: 045-2721515

Liite 7. Vähemmistövaltuutetun lausunnot

VÄHEMMISTÖVALTUUTETTU

Kuulemistilaisuus eduskunnan suuressa valiokunnassa 1.10.2010
Romanien aseman parantaminen EU:ssa

Vähemmistövaltuutetun lausunta asiassa; (lausunto on esitetty myös työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kuulemisessa 23.9.2010 samassa asiassa)

Vähemmistövaltuutettu keskittyy omassa puheenvuorossaan tässä asiassa asioihin jotka ovat ajankohtaisia Suomalaisesta näkökulmasta ja joihin hän jo aikaisemmin on ottanut kantaa esim. lausunnossaan sisäasiainministeriön kerjäämisen kieltämistä selvittävälle työryhmälle. (Lausunto on lähetetty valiokunnalle 22.9.2010).

Koska valiokunnan käsiteltävänä oleva asia - Romanien aseman parantaminen EU:ssa - luonteeltaan on kaikkia eurooppalaisia valtioita koskeva haaste, ja myös sen johdosta että vähemmistövaltuutettu entisessä tehtävässään ETYJ:n ihmiskaupan vastaisen työn erityisedustajana, on perehtynyt romaneiden asemaan laajemminkin Euroopassa, ml. EU-maissa Romaniassa ja Bulgariassa, vähemmistövaltuutettu katsoo puheenvuorossaan aiheelliseksi myös tehdä muutamia yleisiä havaintoja romanien asemasta Euroopassa.

Vähemmistövaltuutettu katsoo, että romanien aseman parantaminen on yksi EU:n suurimmista haasteista vähemmistöjen aseman ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi unionin alueella. Ongelman ydin on yhdenvertaisuudessa - miten romaneja kohdellaan EU:n jäsenvaltioissa - riippumatta siitä onko kyse heidän synnyinmaistaan tai jokin muu EU-valtio johon he ovat muuttaneet tai jossa he tilapäisesti oleskelevat. Romanien syrjintä on tosiasia kaikissa EU-maissa, myös Suomessa. Suomen osalta vähemmistövaltuutetulle tehdyt kantelut osoittavat tämän selvästi.

Suomessa romanivähemmistöjen ongelmat ovat asettuneet uuteen valoon erityisesti kaduille ilmestyneiden kerjäläisten seurauksena. Kerjäämisessä on kyse koko Eurooppaa koskevasta ilmiöstä ja pitkäaikaisesta haasteesta. Kerjäämisen taustalla oleviin syihin tulisi pikimmiten sekä yksittäisissä maissa, että EU-tasolla puuttua huomattavasti tehokkaammin kuin tähän saakka on tehty. Vähemmistövaltuutettu pitää kerjäämistä yhteiskunnallisesti ongelmallisena ja ihmisarvoa alentavana ilmiönä, johon ei voida puuttua tehokkaasti ratkaisematta kerjäämisessä olevien yksilöiden ongelmia.

Vähemmistövaltuutettu haluaa kiinnittää erityistä huomiota siihen, että perus- ja ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle EU:n alueella oleskelevälle riippumatta heidän maahantulo- tai oleskelulupaan liittyvään statukseen, ja esimerkiksi Suomessa ei pelkästään Suomen kansalaisille tai Suomessa vakituisesti asuville henkilöille vaan kaikille Suomen lainkäyttöpiirissä oleville. Kerjäläistenkin kohdalla on huomioitava yhdenvertaisuusvaatimus, liikkumisvapaus ja oikeus sosiaaliturvaan. Erityisesti tulisi huomioida lapsen oikeuksien toteutuminen. Lähtökohtaisesti tulee soveltaa samoja sääntöjä kaikkiin EU-kansalaisiin, jotka hyödyntävät oikeuttaan liikkua vapaasti EU-alueella.

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) velvoitteet on huomioitava kaikkien lasten, myös kerjäläisten kohdalla. Lapsen etu tulisi ohjata menettelyä kerjäläisperheiden/lasten osalta samoin edellytyksin kuin suomalaistenkin lasten osalta. Lastensuojelulain velvoitteita liittyen avohuollon tukitoimiin, asumiseen ja toimeentuloon on noudatettava.

Vähemmistövaltuutettu on huolissaan siitä, että kerjäämisen kieltäminen heikentäisi jo ennestään erittäin haavoittuvassa asemassa olevien romanien tilannetta. Poliisi on julkisuudessa esittänyt, että

kerjäläisten piirissä on esiintynyt jopa ihmiskauppa, mutta tästä huolimatta ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ei ole ohjautunut romaneita Itä-Euroopasta. Muistutamme viranomaisten velvollisuudesta ohjata ihmiskaupan mahdollisia uhreja heitä varten olemassa olevaan auttamisjärjestelmään.

Vähemmistövaltuutettu pitää kerjäämisen kieltämistä yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisena. Käytännössä kiellon kohteena on tietty kaikkien tiedossa oleva etninen ryhmä, vaikka kerjääminen kielletäisiin kaikilta. Kerjäämisen kieltö ja siihen liittyvä keskustelu vaikuttaa suoraan myös asenteisiin romaneita kohtaan.

Vähemmistövaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että kerjäämiskieltö ei poistaisi kerjäämisen taustalla olevia ongelmia vaan kerjäämisen kieltö ajaisi kyseessä olevat ihmiset yhä ahtaammalle ja marginaalille. Marginalisointien henkilöiden riski joutua eri hyväksikäytön muotojen kohteeksi on todellinen laillisten toimeentulovaihtoehtojen ollessa olemattomat. Kerjäämiskiellon kohteena olevat ihmiset joutuisivat keksimään muita vaihtoehtoja saadakseen toimeentulonsa.

On myös syytä pohtia, mistä syystä kerjääminen mahdollisesti koetaan uhkaavana tai häiritsevänä. Onko todellinen syy kansalaisten reaktioihin ennemminkin turhautuminen siihen, etteivät suomalaiset pysty auttamaan ko. henkilöitä, eivätkä he haluaisi joutua kohtaamaan näin heikossa asemassa olevia ihmisiä. Vai häiritseekö kerjääminen siksi, että kerjäämässä on romaneita tai vieraita, jotka eivät kuulu suomalaiseen yhteiskuntaan? Kehotamme myös pohtimaan, olisivatko kerjäämisen vaihtoehdot vähemmän häiritseviä, kuten kerjäämiskiellosta johtuva mahdollinen lisääntynyt kaupustelu tai autojen ikkunoiden pesu. Rakentava vaihtoehto olisi työnhakijoiden ohjaaminen työväilytyksen palveluiden piiriin.

Vähemmistövaltuutettu toteaa, että poliisilla aina on mahdollisuus puuttua rikolliseen toimintaan ja häiritsevään kerjäämiseen. Sen lisäksi lainsäädäntötoimenpiteen kohdistuminen de facto yhteen syrjinnän kohteena olevaan vähemmistöryhmään on näissä olosuhteissa syrjivää. Tärkeämpää olisi puuttua kerjäämisen taustalla oleviin syihin. Syiden seurausten kieltäminen ei poista itse ongelmaa, eli romanien heikkoa asemaa EU:ssa ja erityisesti Itä-Euroopan maissa.

Kaupungeissa olisi panostettava etsivään sosiaalityöhön kerjäläisryhmien piirissä. Tällä tavalla voisi tällä kerjäämässä oleville henkilöille antaa tietoa heidän omalla kielellään oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan hakea/tehdä laillisesti työtä Suomessa. On syytä myös selvittää eri yksilöiden, kuten erityisen haavoittuvassa asemassa olevien vammaisten, naisten ja lasten olosuhteet ryhmien sisällä.

Lisäksi olisi harkittava palvelupisteiden avaamista kaikille EU:n vapaata liikkuvuutta hyödyntäville muun muassa hyväksikäytön ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Palvelupisteissä voisi jakaa tietoa työpaikoista ja kausitöistä eri kielillä; antaa tietoa palveluista sekä muutenkin tietoa EU-kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista heidän omalla kielellään.

lainsäädäntötoimenpiteen kohdistuminen de facto yhteen syrjinnän kohteena olevaan vähemmistöryhmään on näissä olosuhteissa syrjivää. On kuitenkin tärkeää puuttua kerjäämisen taustalla oleviin syihin. Syiden seurausten kieltäminen ei poista itse ongelmaa, eli romanien heikkoa asemaa EU:ssa ja erityisesti Itä-Euroopan maissa.

Muut toimenpiteet

Kaupungeissa on panostettava etsivään sosiaalityöhön kerjäläisryhmien piirissä. Tällä tavalla voisi täällä kerjäämässä oleville henkilöille antaa tietoa heidän omalla kielellään oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan hakea/tehdä laillisesti työtä Suomessa. On syytä myös selvittää eri yksilöiden, kuten erityisen haavoittuvassa asemassa olevien vanhaisten, naisten ja lasten olosuhteet ryhmien sisällä.

Lisäksi olisi harkittava palvelupisteiden avaamista kaikille EU:n vapaata liikkuvuutta hyödyntäville muun muassa hyväksikäytön ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Palvelupisteissä voisi jakaa tietoa työpaikoista ja kausitöistä eri kielillä; antaa tietoa palveluista sekä muutakin tietoa EU-kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista heidän omalla kielellään.

Lisäksi ennaltaehkäisevät toimet ovat tarpeen: tietojen antaminen Suomen olosuhteista ihmisille paikan päällä lähtömaissa ennen Suomeen tuloa. Romanien tilannetta edistäviä projekteja esimerkiksi Romaniassa olisivat tarpeen.

Vähemmistövaltuutettu

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
Eva Biaudet

Ylitarkastaja

XXXXXXXXXXXXX
Yrjö Nyman

TIEDOKSI Romaniasiain neuvottelukunta
Suomen Romanifoorumi ry
Amnesty International Suomen osasto
Ihmisoikeusliitto ry

15.6.2010

Sisäasiainministeriö
Kerjäämisen kieltämistä selvittävä työryhmä
työryhmän sihteeri Jari Pajunen

jari.pajunen@intermin.fi

KERJÄÄMISEN KIELTÄMISTÄ SELVITTÄVÄ TYÖRYHMÄ; VÄHEMMISTÖVALTUUTETUN KUULEMINEN

Kiitämme mahdollisuudesta tulla kuulluksi sisäasiainministeriön työryhmässä ehdotetusta kerjäämisen kiellosta. Lausumme asiasta erityisesti yhdenvertaisuuden edistämismandaattimme kautta ja laajemmin kerjäläisten asemasta kuin pelkästään ehdotetusta kerjäämisen kiellosta.

Vähemmistövaltuutetun toimialana on etnisen syrjinnän ehkäisy, hyvien etnisten suhteiden edistäminen, etnisten vähemmistöjen sekä ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien turvaaminen samoin kuin etnisen syrjimättömyyden periaatteen valvonta. Valtuutettu toimii myös kansallisena ihmiskaupparaporttijana. (Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta 1 §, 1109/2008)

Lausunto

Vähemmistövaltuutettu katsoo, että kerjäämisessä on kyse eurooppalaisesta pitkäaikaisesta haasteesta. Kerjäämisen taustalla oleviin syihin tulisi EU:ssa puuttua huomattavasti tehokkaammin kuin tähän saakka on tehty. Vähemmistövaltuutettu pitää kerjäämistä ongelmallisena ja ihmisarvoa alentavana ilmiönä, johon ei voida puuttua tehokkaasti ratkaisematta kerjäämisessä olevien yksilöiden ongelmia.

Perus- ja ihmisoikeuksien huomioon ottaminen

Vähemmistövaltuutettu pyytää työryhmää kiinnittämään työssään erityistä huomiota siihen, että perus- ja ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle Suomen lainkäyttöpiirissä olevalle, eikä pelkästään Suomen kansalaisille tai Suomessa vakituisesti asuville henkilöille. Kerjäläistenkin kohdalla on huomioitava muun muassa yhdenvertaisuusvaatimus, liikkumisvapaus ja oikeus sosiaaliturvaan. Erityisesti tulisi huomioida lapsen oikeuksien toteutuminen. Lähtökohtaisesti tulee soveltaa samoja sääntöjä kaikkiin EU-kansalaisiin, jotka hyödyntävät oikeuttaan liikkua vapaasti EU-alueella.

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) velvoitteet on huomioitava myös kerjäläisten kohdalla. Lapsen etu tulisi ohjata menettelyä kerjäläisperheiden/lasten osalta samoin edellytyksin kuin suomalaistenkin lasten osalta. Lastensuojelulain velvoitteita liittyen avohuollon tukitoimiin, asumiseen ja toimeentuloon on noudatettava. Kuntien tulisi muistaa lastensuojelulain mukaisen velvollisuutensa ilmoittaa asiasta eteenpäin, kun lastensuojelun asiakas muuttaa paikkakunnalta.

Vähemmistövaltuutettu kehottaa työryhmää kuulemaan myös Romaniasiain neuvottelukunnan ja romanijärjestöjen asiantuntijoita sekä mahdollisesti kansainvälisiä asiantuntijoita romanivähemmistöjen olosuhteista EU:ssa,

Muutokset järjestyslakiin

Kuten totesimme vastauksessamme SM:n nimeämispyyntöön 12.5.2010, vähemmistövaltuutettu on huolissaan siitä, että kerjäämisen lopettamiseksi suunnatut yksipuoliset toimenpiteet voivat heikentää jo ennestään erittäin haavoittuvassa asemassa olevien romaniensa tilannetta. Itä-Euroopan romanit kohtaavat syrjintää sekä kollektiivisella tasolla että yksilötasolla ja heikossa asemassa oleva henkilö on altis hyväksikäytölle, jopa ihmiskaupalle. Pyydämme työryhmää huomioimaan kerjäläisten haavoittuvan aseman sekä mahdollisen suojelutarpeen, mikäli viitteitä ihmiskaupasta esiintyy. Poliisi on julkisuudessa esittänyt, että kerjäläisten piirissä on esiintynyt jopa ihmiskauppa, mutta tästä huolimatta ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ei ole ohjautunut romaneita Itä-Euroopasta. Muistutamme viranomaisten velvollisuudesta ohjata ihmiskaupan mahdollisia uhreja heitä varten olemassa olevaan auttamisjärjestelmään.

Vähemmistövaltuutettu pitää kerjäämisen kieltämistä yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisena. Käytännössä kiellon kohteena on tietty kaikkien tiedossa oleva etninen ryhmä, vaikka kerjääminen kiellettäisiinkin kaikilta. Kerjäämisen kieltäminen ja siihen liittyvä keskustelu vaikuttaa suoraan myös asenteisiin romaneita kohtaan.

Vähemmistövaltuutettu kehottaa työryhmää pohtimaan, mihin mahdollinen kerjäämisen kieltäminen käytännössä johtaisi. On todennäköistä, että kerjäämiskiello ei poistaisi kerjäämisen taustalla olevia ongelmia vaan kerjäämisen kieltäminen ajaisi kyseessä olevat ihmiset yhä ahtaammalle ja marginaalijonoon. Marginalisoidut henkilöt joutuvat eri hyväksikäytön muotojen kohteeksi on todellinen laillisten toimeentulovaihtoehtojen ollessa olemattomat. Kerjäämiskiellon kohteena olevat ihmiset joutuisivat keksimään muita vaihtoehtoja saadakseen toimeentulonsa.

Edelleen kehoitamme työryhmää pohtimaan, mistä syystä kerjääminen mahdollisesti koetaan uhkaavana tai häiritsevänä. Onko todellinen syy kansalaisten reaktioihin ennemminkin turhautuminen siihen, etteivät suomalaiset pysty auttamaan ko. henkilöitä, eivätkä he haluaisi joutua kohtaamaan näin heikossa asemassa olevia ihmisiä. Vai häiritseekö kerjääminen siksi, että kerjäämässä on romaneita tai vieraita, jotka eivät kuulu suomalaiseen yhteiskuntaan? Kehotamme myös pohtimaan, olisivatko kerjäämisen vaihtoehdot vähemmän häiritseviä, kuten kerjäämiskiellosta johtuva mahdollinen lisääntynyt kaupustelu tai autojen ikkunoiden pesu. Rakentava vaihtoehto olisi työnhakijoiden ohjaaminen työnvälityksen palveluiden piiriin.

Vähemmistövaltuutettu ei pidä muutosta järjestyslakiin hyödyllisenä. Poliisilla on aina mahdollisuus puuttua rikolliseen toimintaan ja häiritsevään kerjäämiseen. Sen lisäksi

lainsäädäntötoimenpiteen kohdistuminen de facto yhteen syrjinnän kohteena olevaan vähemmistöryhmään on näissä olosuhteissa syrjivää. On kuitenkin tärkeää puuttua kerjäämisen taustalla oleviin syihin. Syiden seurausten kieltäminen ei poista itse ongelmaa, eli romanien heikkoa asemaa EU:ssa ja erityisesti Itä-Euroopan maissa.

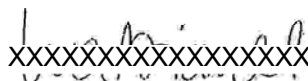
Muut toimenpiteet

Kaupungeissa on panostettava etsivään sosiaalityöhön kerjäläisryhmien piirissä. Tällä tavalla voisi täällä kerjäämässä oleville henkilöille antaa tietoa heidän omalla kielellään oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan hakea/tehdä laillisesti työtä Suomessa. On syytä myös selvittää eri yksilöiden, kuten erityisen haavoittuvassa asemassa olevien vammaisten, naisten ja lasten olosuhteet ryhmien sisällä.

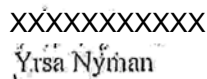
Lisäksi olisi harkittava palvelupisteiden avaamista kaikille EU:n vapaata liikkuvuutta hyödyntäville muun muassa hyväksikäytön ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Palvelupisteissä voisi jakaa tietoa työpaikoista ja kausiöistä eri kielillä; antaa tietoa palveluista sekä muutakin tietoa EU-kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista heidän omalla kielellään.

Lisäksi ennaltaehkäisevät toimet ovat tarpeen: tietojen antaminen Suomen olosuhteista ihmisille paikan päällä lähtömaissa ennen Suomeen tuloa. Romanien tilannetta edistäviä projekteja esimerkiksi Romaniassa olisivat tarpeen.

Vähemmistövaltuutettu

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

 Eva Biaudet

Ylitarkastaja

XXXXXXXXXXXX

 Yrsa Nyman

TIEDOKSI Romaniasiain neuvottelukunta
 Suomen Romanifoorumi ry
 Amnesty International Suomen osasto
 Ihmisoikeusliitto ry